

Sonja Sahimäki & Saija Soranummi

Pieni piiri pyörii

Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä lapsiryhmien muodostamisesta, niiden toimivuuteen vaikuttavista tekijöistä ja pienryhmätoiminnan merkityksestä päiväkodin arjessa

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Sonja Sahimäki & Saija Soranummi

Työn nimi: Pieni piiri pyörii

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 58

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyömme tavoitteena on tarkastella kahden seinäjokelaisen päiväkodin lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä liittyen lapsiryhmien muodostamiseen, niiden toimivuuteen vaikuttaviin tekijöihin ja pienryhmätoiminnan vaikutuksiin päiväkodin arjessa. Tavoitteenamme on tuoda julki yksityiskohtaista tietoa kahden yhteistyöpäiväkotimme lapsiryhmien toiminnasta.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsittelemme ryhmän kehittymistä, lapsiryhmän toimintaa päiväkodissa, vuorovaikutuksen merkitystä ja lapsen sosiaalista kehitystä sekä pienryhmätoimintaa. Käytimme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta ja keräsimme aineiston yksilöhaastatteluiden avulla käyttäen teemahaastattelua sekä havainnoimme lapsiryhmiä käytännössä.

Tutkimustuloksistamme käy ilmi, että päiväkodissa on kotiryhmiä ja niiden sisällä toimivia pienryhmiä. Niiden muodostamiseen vaikuttavat pääasiassa kasvattajat. Näiden lisäksi lapset voivat muodostaa omia ryhmiään, joita kutsutaan satunnaisiksi ryhmiksi. Säännöt ja rutiinit luovat päiväkodin arkeen rytmiä, turvallisuuden tunnetta sekä ennakoitavuutta. Päiväkodin arki perustuu lasten ja kasvattajien vuorovaikutukseen sekä yksilölliseen kohtaamiseen. Tutkimustulostemme mukaan pienryhmätoiminta koetaan hyvänä ja rauhoittavana työmenetelmänä päiväkodin arjessa. Se myös antaa kasvattajalle mahdollisuuden toteuttaa toimintaa mahdollisimman monipuolisella tavalla. Lapselle se luo turvallisuuden tunnetta, kun hänet pystytään huomioimaan yksilöllisesti ja tarjoamaan ikä- ja kehitystason mukaista toimintaa.

Avainsanat: lapsiryhmä, pienryhmätoiminta, vuorovaikutus, lapsen sosiaalinen kehitys, päiväkot

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor Degree Programme of Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Authors: Sonja Sahimäki & Saija Soranummi

Title of thesis: A small circle is turning

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2014 Number of pages: 58 Number of appendices: 3

The objective of our dissertation is to examine the kindergarten teachers and nurses' views regarding the factors which affect a child group's formation, functioning and effects of a small group activity per workday of day nurseries in two kindergartens in Seinäjoki. Our target is to provide detailed information about the operation of the child groups of two kindergartens.

In the theory part of the thesis, we deal with the development of the group, the operation of the child group in the day nursery, the significance of the interaction and the child's social development and small group activity. We used a qualitative research method and we collected the material with the help of individual interviews using the theme interview and we observed child groups in practice as well.

From our research results, it appears that there are home groups in the day nursery and inside them operating small groups. Mainly educators influence their formation. In addition to these, children can establish their own groups which are called occasional groups. The rules and routines create the rhythm, the feeling of safety and predictability for the workday of the day nursery. The workday of the day nursery is based on the children's and educators' interaction and on individual meeting. According to our research results, the small group activity is experienced as a good and calming method of work in the day nursery. It also gives the educator the possibility to implement activities in as versatile a way as possible. It creates the feeling of safety for a child when it is possible to pay attention to him individually and to arrange activities that are appropriate with their age and level of development.

Keywords: child group, small group activity, interaction, child's social development, kindergarten

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kohde	8
2.2 Päivähoidon säädöspohja.....	9
3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	12
3.1 Tutkimuskysymykset.....	12
3.2 Laadullinen tutkimus	12
3.3 Tutkimusaineiston kerääminen	13
3.4 Tutkimusaineiston analysointi.....	14
3.5 Luotettavuus ja eettisyys	15
4 LASTEN TOIMIMINEN RYHMÄSSÄ	17
4.1 Ryhmän kehittyminen	17
4.2 Lapsiryhmä päiväkodissa	18
4.3 Vuorovaikutuksen merkitys.....	21
4.4 Ryhmätoiminta lapsen sosiaalisen kehityksen tukena	22
4.5 Leikki ja kaverisuhteet lapsiryhmässä.....	24
5 PIENRYHMÄTOIMINTA PEDAGOGISENA MENETELMÄNÄ.....	27
5.1 Pienryhmätoiminnan määrittely	27
5.2 Kasvattajan rooli ja pienryhmätoiminta osana päiväkodin arkea	28
5.3 Omahoitajuus alle 3-vuotiaiden lasten pienryhmässä.....	31
6 TUTKIMUSTULOKSET	32
6.1 Tutkimustulosten taustaa	32
6.2 Lapsiryhmä	33
6.2.1 Ryhmien muodostaminen.....	33
6.2.2 Lapsiryhmien pysyvyys.....	35
6.3 Arjen hallinta.....	37
6.3.1 Rutiinien ja sääntöjen merkitys arjessa	37
6.3.2 Vuorovaikutus ryhmässä	38
6.4 Pienryhmätoiminta.....	40

6.4.1 Pienryhmätoiminnan hyödyt	41
6.4.2 Pienryhmätoiminnan haitat	42
6.4.3 Pienryhmätoiminnan vaikutus arkeen.....	43
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
8 POHDINTA.....	48
LÄHTEET	51
LIITTEET	54

1 JOHDANTO

Yhä useammin lapset aloittavat päivähoiton jo alle 3-vuotiaana. Tämän vuoksi lapsi sijoitetaan jo entistä varhaisemmassa vaiheessa osaksi jotakin lapsiryhmää, jossa hänen oletetaan pystyvän toimimaan ryhmän täysivaltaisena jäsenenä. Päiväkodin tehtävänä on muun muassa auttaa lapsen vanhempia heidän kasvatustehtävässään sekä auttaa lasta kehittämään vuorovaikutustaitojaan ja toimimaan ryhmän jäsenenä. Tavallisesti kunkin päiväkodin kotiryhmässä on paljon lapsia, minkä vuoksi päiväkodit voivat helpottaa arjen toimintaa esimerkiksi pienryhmien avulla, jolloin lapsi pystytään paremmin huomioimaan yksilöllisesti ryhmässä.

Opinnäytetyössämme tutkimme lapsiryhmien muodostamista, lapsiryhmien toimivuuteen vaikuttavia tekijöitä ja pienryhmätoiminnan vaikutuksia päiväkodin arkeen. Tarkoituksenamme on tutkia lapsiryhmiä asiantuntijanäkökulmasta siten, että lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat tuovat omat näkemyksensä ja kokemuksensa esiin lapsiryhmän muodostamiseen ja pienryhmätoimintaan liittyen. Aihe on meille henkilökohtaisesti tärkeä, sillä olemme painottaneet opintomme varhaiskasvatukseen ja haluamme tulevaisuudessa työskennellä päiväkotimaailmassa. Aiheen valitsemiseen vaikutti myös se, että lapsia on aina jaettu päiväkodeissa erilaisiin ryhmiin, mutta välttämättä ei ole ajateltu sitä, minkä vuoksi niin on tehty. Myös pienryhmätoiminta on yleistynyt kaikkialla Suomen päivähoitoyksiköissä viimeisen viiden vuoden aikana, minkä vuoksi koemme, että on hyvä tutkia sitä, minkälainen merkitys sillä on päiväkodin arjen sujumisen kannalta. Olemme myös itse työskennelleet tai olleet harjoittelujaksoilla päiväkodeissa, joissa pienryhmätoiminta on ollut käytössä pedagogisena työmenetelmänä.

Lapsiryhmien ja pienryhmätoiminnan tutkiminen on ajankohtaista, sillä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman eli Meirän vasun (2012) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan jokaisen päivähoitoyksikön olisi suositeltavaa toteuttaa pienryhmätoimintaa siten, mikä yksikön toimintaan parhaiten sopii. Pyysimme yhteistyökumppaneiksemme Seinäjoen kaupungin kaksi päiväkotia. Haastattelimme kummastakin päiväkodista neljää lastentarhanopettajaa ja lastenhoitajaa sekä kävimme havainnoimassa lapsiryhmiä ja niiden toimintaa kyseisissä yksiköissä.

Tynjälä (2013) ja Reipas (2012) ovat opinnäytetöissään tutkineet pienryhmätoimintaa ja sen käytäntöjä kasvattajien näkökulmasta. Omassa opinnäytetyössämme tutkimme pienryhmätoimintaa, mutta sen lisäksi olemme keskittyneet itse lapsiryhmään ja sen muodostamiseen sekä lapsiryhmän toimivuuteen vaikuttaviin tekijöihin. Johtopäätöksissä tuomme esiin Tynjälän (2013) ja Reippaan (2012) tutkimuksista esiin nousseita tutkimustuloksia peilaamalla niitä omiin tutkimustuloksiimme.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä kappaleessa tarkastelemme opinnäytetyömme aiheeseen vaikuttavia tekijöitä. Opinnäytetyössämme tutkimme lapsiryhmiä ja miten ne toimivat Seinäjoen kaupungin kahdessa päiväkodissa. Olemme määritelleet yleisesti varhaiskasvatuksen ja päivähoidon sekä tärkeimmät aiheeseen liittyvät lait, jotka määrittävät päiväkodin arkea. Tuomme myös esiin tilastotietoa päivähoitoon osallistuvista lapsista.

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kohde

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia lapsiryhmiä asiantuntijanäkökulmasta. Haluamme tuoda esiin asiantuntijoiden mielteitä ja ajatuksia liittyen lapsiryhmien muodostamisen periaatteisiin, lapsiryhmän toimivuuteen vaikuttaviin tekijöihin sekä pienryhmätoiminnan vaikutuksista arjen sujumiseen. Annoimme päiväkodeille mahdollisuuden valita itse haastatteluihin osallistuvat kasvattajat sillä periaatteella, että kummastakin päiväkodista saamme haastateltaviksi sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia. Vaikka teemme yhteistyötä kahden tietyn päiväkodin kanssa, opinnäytetyötämme voivat hyödyntää myös muut päiväkodit. Useimmiten ajatellaan, että ryhmien muodostaminen on helppoa – kuitenkin se ei ole niin yksinkertaista, vaan ryhmien muodostamisessa tulee huomioida paljon yksittäisiä asioita ja miten ne vaikuttavat toisiinsa. Tarkastelemme myös, minkälainen merkitys pienryhmätoiminnalla on päiväkodin arjessa.

Seinäjoen kaupungin alaisuudessa toimii yhteensä 32 päiväkotia, mukaan lukien Nurmon ja Ylistaron alueiden päiväkodit. Opinnäytetyömme yhteistyökumppaneina on kuitenkin vain kaksi päiväkotia. Käytämme päiväkodeista nimikkeitä päiväkotia 1 ja päiväkotia 2, sillä emme voi tuoda ilmi niiden oikeita nimiä. Päiväkoti 1:ssä on kirjoilla noin 80, 1-6-vuotiasta lasta ja siellä työskentelee kahdeksan lastentarhanopettajaa sekä neljä lastenhoitajaa. Päiväkoti 2 on sen sijaan lapsimäärältään pienempi, sillä siellä on kirjoilla noin 70, 1-6-vuotiasta lasta, kahdeksan lastentarhanopettajaa ja viisi lastenhoitajaa. Kummassakin päiväkodissa lapsiryhmiä on yhteensä neljä ja lapset on jaettu niihin pääsääntöisesti iän mukaan. Valitsimme

opinnäytetyömme tutkimusta varten kaksi suhteellisen uutta päiväkotia, joista päiväkoti 1 on toiminut jo miltei viiden vuoden ajan ja päiväkoti 2 vasta kahden vuoden ajan. Kummassakin päiväkodissa pienryhmätoiminta on valittu toiminnan pedagogiseksi lähtökohdaksi. Päiväkoti 1 on toteuttanut pienryhmätoimintaa jo muutaman vuoden ajan, kun taas päiväkoti 2 on puolestaan uudempi päiväkoti, jossa pienryhmätoimintaa on vasta vähän aikaa kokeiltu.

2.2 Päivähoidon säädöspohja

Kansainväliset lapsen oikeuksia määrittävät sopimukset, kansalliset säädökset ja muut ohjaavat asiakirjat ovat Suomessa varhaiskasvatuksen arvopohjana. YK:n yleissopimus lasten oikeuksista (20.11.1989) korostaa etenkin lapsen ihmisarvoa. Sopimus käsittääkin lapsen ihmisarvoon liittyneenä neljä yleisperiaatetta, jotka on otettava huomioon lapsen päivähoidossa. Ne ovat syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottamiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia eli kasvua, kehitystä ja oppimista. Se on tavoitteellista toimintaa, joka antaa lapselle mahdollisuuden leikkiä omaehtoisesti, mikä on tärkeää lapsen normaalin kehityksen kannalta. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 123–124.) Varhaiskasvatus on kasvattajien ja lasten yhteisöllistä toimintaa, joka voi toteutua erilaisissa toimintaympäristöissä. Parhaimmillaan se luo myös tärkeän kasvatuskumppanuuden lapselle tärkeiden elinympäristöjen välille. (Karila & Nummenmaa 2001, 15.)

Jokainen alle kouluikäinen lapsi on oikeutettu kunnan järjestämään päivähoitopaikkaan. Vanhemmat saavat päättää lapsensa hoitopaikan, joka voi olla esimerkiksi päiväkoti, ryhmäperhepäivähoitokoti tai perhepäiväkoti. Päivähoidon tavoitteena on antaa tukea vanhemmille lasten kasvatuksessa ja edistää lapsen normaalia kehitystä yhteistyössä vanhempien kanssa. Päivähoito tarjoaa lapselle turvallisuuden tunnetta ja lämpimiä ihmissuhteita, lapsen kehitystä tukevaa toimin-

taa sekä rauhallisen päivähoitoympäristön. Se myös tukee muun muassa lapsen eettistä, sosiaalista ja uskonnollista kasvatusta. (Järvinen ym. 2009, 89–90.)

Taulukko 1. Lasten päivähoito vuosina 1997, 2000, 2005–2011. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012, 8.)

	1997	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kunnallinen päivähoito	219 380	200 487	186 052	189 332	195 265	201 550	200 719	204 747	209 098
Kuntien päiväkodeissa	131 980	121 676	121 848	126 338	133 134	140 644	144 411	150 928	158 282
Yksityisissä ostopalvelupäiväkodeissa	9 011	10 181	9 230	9 314	9 450	9 595	9 671	9 807	9 828
Perhepäivähoidossa	78 389	68 630	54 974	53 680	52 681	51 311	46 637	44 012	40 988
Yksityisessä päivähoitossa	9 710	14 060	15 368	16 352	17 480	17 648	17 278	18 341	17 860
Päivähoito yhteensä	229 090	214 547	201 420	205 684	212 745	219 198	217 997	223 088	226 958
1-6 vuotiaat yhteensä 31.12.	386 293	363 160	342 487	343 033	345 855	349 351	353 880	358 034	361 989
	1997	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kunnallinen päivähoito	56,8	55,2	54,3	55,2	56,5	57,7	56,7	57,2	58,4
Kuntien päiväkodeissa	34,2	33,5	35,6	36,8	38,5	40,3	40,8	42,2	44,2
Yksityisissä ostopalvelupäiväkodeissa	2,3	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Perhepäivähoidossa	20,3	18,9	16,1	15,6	15,2	14,7	13,2	12,3	11,4
Yksityisessä päivähoitossa	2,5	3,9	4,5	4,8	5,1	5,1	4,9	5,1	5,0
Päivähoito yhteensä	59,3	59,1	58,8	60,0	61,5	62,7	61,6	62,3	63,4

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen eli THL:n (2011, 1, 3, 10) tekemän tilastoraportin mukaan Suomessa oli noin 227 000 lasta kokopäivähoidossa vuonna 2011. Noin 63 prosenttia suomalaisista 1-6-vuotiaista päivähoiton piirissä olevista lapsista osallistui joko kunnalliseen tai yksityiseen päivähoitoon. Päivähoidossa olleista lapsista 92 prosenttia hoidettiin kunnallisessa päivähoitossa. Vuonna 2011 Suomessa toimi noin 2600 kunnallista päiväkotia ja 1100 ryhmäperhepäiväkotia. Yritysten ja järjestöjen ylläpitämiä yksityisiä päiväkotia oli vuonna 2010 yhteensä 6150.

Vuodesta 1997 lähtien vanhemmat ovat olleet myös oikeutettuja Kelan myöntämään yksityisen kotihoidon tukeen, mikäli heidän alle kouluikäinen lapsensa hoidetaan muualla kuin kunnallisessa päivähoitossa. Päivähoidon tarjoaja voi olla esimerkiksi yksityinen päiväkotia, perhepäivähoitaja tai muu yksityinen henkilö, jonka kanssa vanhemmat ovat tehneet työsopimuksen. Mikäli vanhemmat haluavat hoitaa alle 3-vuotiasta lastansa kotona, he ovat oikeutettuja Kelan myöntämään kotihoidon tukeen. Vuonna 2011 noin 95 150 lasta kuului kotihoidon tuen piiriin. Tukea saadakseen lasta voivat hoitaa joko vanhemmat itse tai ulkopuolinen hoitaja. (Lasten päivähoito 2011, 10–11.)

Varhaiskasvatusmaailmaa säätelevät erilaiset lait ja asetukset. Laki lasten päivähoitosta (L 19.1.1973/36) määrittelee, minkä ikäisellä lapsella on oikeus päivähoi-

toon, erilaiset päivähoidon järjestämisen muodot ja päivähoidon tavoitteet sekä miten erilaiset tukimuodot järjestetään tarvittaessa lapsille päivähoidossa. Asetus lasten päivähoidosta (A 16.3.1973/239) käsittää muun muassa kasvattajien ja lasten suhdelukusäädöksen sekä lapsen hoitoajat ja kasvattajien kelpoisuusvaatimukset. Esiopetusta koskevat erityisesti Perusopetuslaki (L 21.8.1998/628) ja Perusopetusasetus (A 20.11.1998/852), joista käy ilmi kunnan velvoite järjestää maksutonta perusopetusta ja esiopetusta oppivelvollisuusikäisille lapsille. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (L 29.4.2005/272) ja Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (L 14.6.2002/504) pyrkivät turvaamaan lapselle pätevän ja nuhteettoman taustan omaavan päiväkodin henkilöstön sekä henkilökohtaisesti turvallisen päivähoitoympäristön.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme perustana on laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmistä teemahaastattelu ja havainnointi. Tässä kappaleessa avaamme edellä mainitut käsitteet, määrittelemme tutkimuskysymykset, kerromme tutkimusaineiston keräämisestä ja sen analysoimisesta sekä pohdimme tutkimuksen luotettavuutta ja eettisiä näkökulmia.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimme opinnäytetyössämme lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä lapsiryhmien muodostamisesta, niiden toimivuuteen vaikuttavista tekijöistä ja pienryhmätoiminnan merkityksestä päiväkodin arjessa.

Tutkimuskysymykset ovat

- Mitkä ovat lapsiryhmien muodostamisen periaatteet?
- Mitkä tekijät vaikuttavat lapsiryhmän toimivuuteen käytännössä?
- Minkälainen merkitys pienryhmätoiminnalla on päiväkodin arjessa?

3.2 Laadullinen tutkimus

Tähän opinnäytetyömme aiheeseen päätyessämme, valitsimme tutkimusmenetelmäksi haastattelut ja havainnoinnin. Näiden ajatusten pohjalta kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus oli sopiva vaihtoehto. Ajatuksenamme oli heti tuoda asiantuntijanäkökulmaa esiin, minkä vuoksi valitsimme haastateltaviksi päiväkotien lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Laadullisen tutkimuksen ansiosta saamme haastateltavien henkilökohtaisia näkemyksiä ja mielipiteitä esiin tärkeisiin teemoihin liittyen.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2010, 161, 164) kuvaavat teoksessaan, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja ilmentää todellista elämää. Siinä tutkittavaa asiaa tarkastellaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sillä todellisuuden ajatellaan olevan hyvin moninainen. Tämän mukaan tapahtumat muokkaavat toinen toistaan ja on mahdollista löytää aina uusia suuntauksia ja suhteita asioiden välille. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään mielellään ihmistä tiedonkeruun lähteenä. Opinnäytetyössämme keräämme aineistoa ihmisiltä haastattelemalla ja havainnoimalla heitä mahdollisimman luonnollisissa olosuhteissa.

3.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimushaastattelu koostuu vuorovaikutukseen liittyvistä elementeistä: kysymyksistä, oletuksista, ymmärryksen osoittamisesta ja kiinnostuksen välittämisestä haastateltavan kanssa. Tutkimushaastattelun erityispiirteitä ovat sen tarkoitus ja erilaiset roolit, sillä haastattelija on tietämätön osapuoli ja haastateltavalta löytyy ainutlaatuista tietoa. Haastattelu toteutetaan tutkijan aloitteesta ja kiinnostuksesta tutkimuksen aiheeseen: tutkija ohjaa haastattelun kulkua ja suuntaa keskustelua erityisiin puheenaiheisiin. Haastattelu tehdään päämäärätietoisesti, sillä haastattelija tekee kysymyksiä ja aloitteita, ohjaa keskustelua tiettyihin teemoihin sekä kannustaa haastateltavaa vastaamaan kysymyksiin. Tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22–23 ; Stake 2010, 95.)

Keräämme opinnäytetyömme aineiston teemahaastattelun avulla, mikä on lomake- ja avoimien haastattelujen välimuoto. Teemahaastattelu koostuu tietyistä aihepiireistä, joista keskustellaan haastateltavan kanssa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2010, 208.) Olemme laatineet teemahaastattelurungon (liite 2), jonka avulla keskustelemme haastateltavien kanssa valituista aiheista. Teemat ovat taustatiedot, lapsiryhmä, arjen hallinta ryhmässä ja pienryhmätoiminta. Valittujen teemojen lisäksi esitämme tarkentavia kysymyksiä. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja. Niiden lisäksi käymme kummassakin päiväkodissa havainnoimassa lapsiryhmiä ja niiden toimivuutta käytännössä. Käytämme apunamme tekemäämme havainnointipohjaa (liite 3), joka pohjautuu teemahaastattelurunkoon (liite 2). Hirsjärven ym. (2010, 212–214) mukaan havainnoinnin

avulla saadaan tietoa, työskentelevätkö haastateltavat niin kuin he sanovat työskentelevänsä. Havainnointi antaa suoraa tietoa siitä, miten kasvattajat ja lapset toimivat ryhmässä mahdollisimman luonnollisissa olosuhteissa. Havainnointia käytetäänkin useimmiten sellaisten tilanteiden tutkimiseen, joita ei voi etukäteen ennakoida. Tämän takia havainnointi sopiikin opinnäytetyömme yhdeksi tutkimusmenetelmäksi, sillä päiväkodin arki on jatkuvasti muuttuvaa eivätkä tilanteet ole etukäteen ennakoitavissa. Olemme havainnoineet ryhmiä siten, että emme ole osallistuneet sen toimintaan. Tätä kutsutaankin Tuomen ja Sarajärven (2009, 82) mukaan havainnoinniksi ilman osallistumista. Sille tyypillistä on, että havainnointiin osallistuvat henkilöt tietävät havainnoinnin tarkoituksen ja he ovat antaneet siihen luvan. Vuorovaikutus osapuolten, eli tutkijoiden ja havainnoitavien, välillä ei ole kuitenkaan ratkaisevaa tutkimusaineistojen saamisen kannalta.

3.4 Tutkimusaineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen aineistojen yksi analysointitapa on sisällönanalyysi, jota käytämme tutkimustulosten analysointiin. Tuomen ja Sarajärven (2009, 103, 106) mukaan sisällönanalyysin avulla tutkimustuloksia voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti saaden tulokset tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Sisällönanalyysin avulla aineisto saadaan järjestettyä johtopäätöksiä varten sanalliseen muotoon. Olemme käyttäneet analysoinnissa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tuomen ja Sarajärven (s. 109) mukaan sen tarkoituksena on tiivistää tieto pelkistettyyn muotoon eli hyödyntää vain tutkimuksen kannalta oleellista tietoa.

Olemme kuunnelleet kaikki haastattelut ja kirjoittaneet ne sana sanalta auki. Sen jälkeen olemme käyneet litteroidut haastattelut läpi värikoodien avulla etsien oleellimmat tiedot tutkimuskysymyksiämme varten. Jaoimme vastaustulokset kolmeen isoon teemaan haastattelurunkomme (liite 2) perusteella. Teemat ovat lapsiryhmä, arjen hallinta ja pienryhmätoiminta. Jaoimme isot teemat vielä pienempiin alakategorioihin, jotka helpottavat tulosten analysointia. Lapsiryhmä-teeman jaoimme kahteen alakategoriaan, ryhmien muodostamiseen ja lapsiryhmien pysyvyyteen. Arjen hallinta-teema on jaettu myös kahteen alakategoriaan, sääntöjen ja rutiinien merkitykseen arjessa sekä vuorovaikutukseen ryhmässä. Pienryhmätoi-

minta-teema on puolestaan jaettu kolmeen kategoriaan, pienryhmätoiminnan hyötyihin ja haittoihin sekä pienryhmätoiminnan vaikutukset arkeen. Tutkimustuloksia analysoitaessamme ja niitä esiintuodessamme käytämme haastateltavista koodistoja H1, H2 ja niin edelleen. Päiväkodeista käytämme sen sijaan päiväkotia 1 ja päiväkotia 2 – nimikkeitä. Päiväkotikohtaisesti haastateltavat H1-H4 ovat päiväkotia 1:n henkilöstöä ja H5-H8 ovat päiväkotia 2:n henkilöstöä.

Kävimme jokaisen haastattelun läpi yksityiskohtaisesti ja poimimme niistä tärkeimmät, värikoodeilla merkityt vastaukset, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Tuomme esille kussakin alakategoriassa haastateltavien näkemyksiä kuhunkin aiheeseen liittyen. Haastatteluista suoraan lainattujen ilmausten avulla pystyimme kirjoittamaan opinnäytetyömme tutkimustulokset. Kaikissa haastatteluissa oli paljon yhdenmukaisuutta, mutta saimme kuitenkin monivivahteisia tutkimustuloksia.

3.5 Luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärven ym. (2010, 231) mukaan tutkimuksen reliabelius eli tutkimustulosten toistettavuus tarkoittaa sitä, että eri tutkijat voivat päätyä eri tutkimuskerroilla samoihin tuloksiin. Tuloksia voidaan myös pitää reliabeleina, mikäli samoja tutkittavia henkilöitä tutkitaan eri kerroilla ja saadaan samat tutkimustulokset. Harvoin kuitenkaan laadullisessa tutkimusmenetelmässä on mahdollista toistaa tutkimusta, sillä esimerkiksi vuoden kuluttua tilanne voi haastattelupaikassa olla eri. Hirsjärven ym. (s. 231) mukaan tutkimuksen validius tarkoittaa sitä, että tutkimusmenetelmät tutkivat juuri sitä, mitä on tarkoituskin tutkia.

Opinnäytetyössämme käytettävien tutkimusmenetelmien avulla koemme, että saamme vastaukset niihin tutkimuskysymyksiin, joita haluamme mitata. Haastatteluilla saamme vastauksia asiantuntijoilta, jotka päivittäin työskentelevät lapsiryhmissä. Havainnoimalla voimme todeta sen, kohtaavatko haastateltavien kertomat asiat todellisuuden kanssa. Päiväkodin arki ei välttämättä toteudu suunnitellulla tavalla, vaan päivän suunnitelmat voivat muuttua, mikäli lapsiryhmässä tapahtuu odottamattomia muutoksia. Mikäli päiväkodin lapsiryhmän arki muuttuu havainnointia tehdessä ja haastateltavien kertomukset eivät täsmää havainnoinnista saa-

tujen aineistojen kanssa, tutkimustuloksissa esiintyy vielä enemmän moninaisuutta.

Hirsjärven ym. (2009, 23) mukaan tutkimuksen tekoon liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka on otettava huomioon tutkimusta tehdessä. Nämä liittyvät aineiston hankintaan ja julkistamiseen sekä tutkimuksen kirjoittamiseen. Tutkimusta tehdessämme pidämme huolen siitä, että emme mainitse yhteistyöpäiväkoteja nimeltä. Kerromme tekstissämme kahdesta seinäjokelaisesta päiväkodista, mutta jätämme tarkemmat tiedot antamatta. Myöskään haastateltavien henkilöllisyyttä ei voi tunnistaa tuloksistamme, jotka tuomme julki. Emme plagioi eli jäljennä toisten kirjoittajien tekstejä, vaan kerromme asiat omin sanoin. Olemme saaneet tutkimusluvan (liite 1) Seinäjoen varhaiskasvatusjohtajalta. Olemme luvanneet, että päiväkoteja ja haastateltavia ei voida tunnistaa tutkimuksestamme. Lisäksi säilytämme tutkimusaineiston turvallisesti ja tutkimuksen valmistuttua tuhoamme saamamme aineiston. Annamme Seinäjoen kaupungille luvan julkaista opinnäytetyömme Internet-sivuillaan.

4 LASTEN TOIMIMINEN RYHMÄSSÄ

Ihminen toimii elämänsä aikana monenlaisissa ryhmissä, esimerkiksi päiväkodissa, koulussa, työyhteisössä ja vapaa-ajalla. Ryhmässä toimiminen on haastavaa, sillä se vaatii yksilöiden välillä vuorovaikutusta yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 15.) Tässä kappaleessa käsittelemme yleisesti suuren lapsiryhmän eli yhden kotiryhmän muodostumista päiväkodissa, siihen vaikuttavia tekijöitä ja vuorovaikutusta ryhmässä. Päiväkodissa kotiryhmien määrä riippuu koko päiväkodin lapsimäärästä, mutta useimmiten niitä on kolmesta neljään.

4.1 Ryhmän kehittyminen

Ryhmäksi kutsutaan joukkoa ihmisiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. He ovat myös tietoisia omasta jäsenyydestään ja siitä, keitä muita ryhmään kuuluu. (Kataja ym. 2011, 15.) Päiväkodissa ryhmään kuuluvat lapset ja kasvattajat. Ryhmän koko vaihtelee tilanteen ja tarkoituksen mukaan: ryhmä voidaan jakaa pienryhmiin, joissa ryhmän jäsenet voivat muodostaa edelleen omia pienryhmiä. Kallialan (2012, 157) mukaan Suomessa ei ole määritelty eri-ikäisten lasten ryhmien enimmäiskokoja, vaan ryhmiä säädellään aikuisten ja lasten suhdelukusäädöksin. Tyypillisin suhdeluku on, että neljää lasta kohden on yksi kasvattaja.

Katajan ym. (2011, 24–26) mukaan ryhmän kehittymiseen kuuluu pääsääntöisesti viisi kehitysvaihetta: muotoutumis-, kuohunta-, yhdenmukaisuus-, toimivan työskentelyn ja lopettamisvaiheet. Nämä eivät välttämättä toteudu aina samassa järjestyksessä tai jokin vaihe voi jäädä kokonaan pois ryhmän tarkoituksesta riippuen. Päiväkodissa ryhmän muotoutumisvaihe tapahtuu uuden toimintakauden alkaessa: lapsiryhmä on juuri muodostettu ja lapset hahmottavat sen tarkoituksen omien ajatustensa ja tavoitteidensa kautta. Useimmiten tilanne koetaan hämmentäväksi, sillä se on kaikille uusi ja ympärillä olevat lapset ja kasvattajat eivät välttämättä ole entuudestaan tuttuja. Muotoutumisvaiheessa ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja kokeilevat toisiaan. Myös säännöt alkavat muotoutua ja eri

toimintamallit syntyvät. Kuohuntavaiheessa lapset kokeilevat edelleen sekä omaa että toisten lasten ja kasvattajien asemaa ryhmässä. Myös erimielisyyksiä ja riitoja saattaa syntyä, mutta niiden myötä lapset sisäistävät oman roolinsa ryhmässä ja he voivat päästä toimivaan vuorovaikutukseen keskenään kasvattajien tukemana. Yhdenmukaisuusvaiheessa lasten roolit ovat selkiytyneet ja yhteishenki on useimmiten hyvä. Tässä vaiheessa lapsiryhmää ohjaavat säännöt, joita kaikki pyrkivät noudattamaan. Toimivan työskentelyn vaiheessa lapset ovat päässeet yhteisymmärrykseen lasten ja kasvattajien välisiin suhteisiin liittyvistä asioista ja he pystyvät keskittymään ryhmän toimimiseen ja tehtävien toteuttamiseen. Suureen lapsiryhmään on myös muodostuneet omat tavat ja niiden avulla se toimii tehokkaasti. Myös lopettamisvaiheen voi laskea yhdeksi ryhmän kehitysvaiheeksi. Erityisesti tämä toteutuu silloin, kun ryhmä on muodostettu suorittamaan jotakin tehtävää. Useimmiten ryhmän lopettamiseen kuuluu tunteikkaita juhlallisuuksia. Päiväkodissa ryhmät muuttuvat toimintakauden aikana, sillä uusia lapsia tulee, osa lähtee pois ja uuden toimintakauden alkaessa ryhmäprosessi aloitetaan aina alusta (Helenius 2008, 62).

4.2 Lapsiryhmä päiväkodissa

Päiväkodissa lapset on jaettu koko lapsimäärästä riippuen esimerkiksi neljään suureen ryhmään, joita voidaan kutsua kotiryhmiksi. Yhdessä kotiryhmässä lapsia voi olla kirjoilla esimerkiksi 12–25 heidän iästään riippuen. Päiväkodissa suuren lapsiryhmän toimintaan vaikuttavat lapsiryhmän koko, kasvattajien koulutuksen taso ja sisältö, kasvattajien ja lasten kokemukset, tiedot ja taidot sekä henkilöiden väliset suhteet (Helenius 2008, 57–58).

Marjasen, Ahosen ja Majoisen (2013, 48, 57) mukaan päiväkodissa ryhmän muodostavat tavallisesti kasvattajat. Lapsella ei ole mahdollisuutta valita omaa kotiryhmäänsä eikä hän pysty vaikuttamaan sen yhteisön muodostumiseen. Lapsi sijoitetaan osaksi yhtä suurta kotiryhmää, jolla on nimi ja tietty paikka päiväkodissa. Kuitenkin jokaisen kotiryhmän sisällä lapset muodostavat edelleen omia ryhmiään. Ne voivat olla kahden tai useamman lapsen muodostamia pieniyhteisöjä, joissa vallitsevat eri säännöt ja toimintatavat kuin kasvattajien määrittelemissä lap-

siryhmissä. Lapset muodostavat itse esimerkiksi satunnaisia leikkiryhmiä, joissa he leikkivät satunnaisesti valittujen leikkikavereidensa kanssa tietyn ajan. Myös tilanteissa, joissa päiväkodin sisäiset rajat hämärtyvät, kuten ulkoilutilanteissa, lapsilla on mahdollisuus toimia kaikkien päiväkodin lasten kanssa ja muodostaa näin omia pienyhteisöjä kotiryhmänsä ulkopuolelle. Useimmiten lapset kokevat kuuluvansa ensisijaisesti omaan muodostamaansa ryhmään ja vasta toissijaisesti osaksi kotiryhmää.

Varhaiskasvatus on ryhmäkasvatusta. Lapsen mennessä päivähoidon, hänet sijoitetaan yhteen päiväkodin kotiryhmään esimerkiksi iän ja kehitystason perusteella. Lapsi on heti osana jotakin päiväkodin lapsiryhmää: yhä useammassa päiväkodissa lapsi on osana sekä suurta ryhmää että kuuluu johonkin pienempään ryhmään. Kotiryhmässään lapsi kokee kuuluvansa yhteisöön ja voi aikuisen tukeamana harjoitella sosiaalisia taitoja, kuten muiden huomioon ottamista, itseilmaisua sekä muita tärkeitä vuorovaikutustaitoja. (Kalliala 2012, 164.) Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että hän saisi olla osana sellaista lapsiryhmää, jossa on erikäisiä lapsia. Tällöin lapsi oppii toimimaan sosiaalisesti paremmin, kuten keskustelemaan muiden lasten kanssa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 61.) Kotiryhmässä lapsi kokee turvallisuuden tunnetta ja tuntee tulevansa hyväksytyksi. Mikäli ryhmässä ilmenee ongelmia, vedotaan useimmiten suureen ryhmäkokoon. Kuitenkaan ryhmien pienentäminen ei välttämättä ratkaise kaikkia ongelmia, vaan myös iso ryhmä voi toimia, jos kasvattajien toimintakäytännöt siihen riittävät. (Kalliala 2012, 166.)

Vaikka kasvattajat haluavat yhä enemmän jakaa lapsia pienempiin ryhmiin ja kokevat tämän olevan hyvä ja toimiva käytäntö, tulee kasvattajan kuitenkin hallita iso lapsiryhmä kokonaisuutena. Lapsiryhmän hallittavuuteen vaikuttavat kasvattajan kyky aistia lasten tarpeet ja kannustaa lapsia toimintaan sekä hyvät vuorovaikutustaidot. Kasvattajan tulee myös olla työssään luottavainen, virkeä ja aidosti läsnä. Lapsiryhmää on helpompi hallita, kun kasvattajat ovat jakaneet työtehtävät keskenään etukäteen. (Koivunen 2009, 71.) Suuri lapsiryhmä voi olla päivähoidossa myös epävakaa. Tällöin ryhmän jäsenet eivät hahmota, keitä ryhmään kuuluu. Tähän on syynä se, että lapsia ja kasvattajia poistuu ryhmästä ja uusia tulee tilalle esimerkiksi perheiden muuton takia. Myös kasvattajien sairauslomat ja muut pois-

saolot voivat aiheuttaa henkilökunnan osalta vaihtelevuutta. Lapsen kannalta olisi hyvä, että kotiryhmä on vakaa ja vakiintunut, jotta lapsi tietää, ketä on paikalla tai poissa päivän aikana.

Jokaisessa lapsiryhmässä kuuluu olla selvät säännöt, joita noudatetaan. Esimerkiksi ryhmätuokioilla lapsi tietää, että viittaamalla hän saa puheenvuoron ja kun yksi puhuu, niin muut kuuntelevat. Kaikki ryhmän säännöt koskevat sekä aikuisia että lapsia. Mikäli sääntöjä noudatetaan, on aikuisen helppo saada huomio itseensä ja lapset keskittymään monipuoliseen toimintaan. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 107–108.) Eskelin ja Marttilan (2013, 91) mukaan säännöt olisi tärkeää luoda yhdessä lasten kanssa, sillä se luo sekä yhteisöllisyyden tunnetta että antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden vaikuttaa ryhmän toimintaan. Säännöistä keskusteleminen auttaa lapsia ymmärtämään niiden tarkoituksen. Lapsen tulisi myös saada kokea olevansa tarpeellinen ryhmässä. Tällöin lapselle voi antaa jonkin vastuutehtävän, esimerkiksi ruoan jakamisen tai pöydän siivoamisen joko yksin tai yhdessä kasvattajan kanssa.

Päiväkodin päivärytmin olisi hyvä olla lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta yksilöllinen ja yhteisöllinen. Vaikka päivärytmi vaihtelee päivähoitopaikasta toiseen, on siinä tiettyjä yhtäläisyyksiä. Normaali päivärytmi kulkee seuraavasti: saapuminen päivähoitoon, vapaata leikkiä, aamupala, yhteinen päivänaloitus, ohjattua toimintaa ja leikkiä, ulkoilu, lounas, lepoaika, välipala, ulko- tai sisäleikkiä ja kotiinlähtö. (Järvinen ym. 2009, 166.) Päiväkodin arkea määrittävät struktuurit eli esimerkiksi päivän rakenne, kuka tekee, mitä ja milloin sekä rutiinit. Näiden avulla lapsille voi selkiyttää, mitä heiltä odotetaan päivän aikana. Kasvattajien tehtävänä on suunnitella päivän kulku siten, että jokainen lapsi saa kokea iloisia ja miellyttäviä asioita ja tilanteita. Lapsille tulisi suoda mahdollisuus riittävään päivälepoon, vapaaseen leikkiin ja ulkoilutuokioihin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 175.)

Koivulan (2013, 20–22) mukaan jokainen lapsiryhmä muodostaa ryhmälleen oman kulttuurin, vuorovaikutustavat ja käytännöt. Päivän rakenteen luovat erilaiset päivään liittyvät rutiinit, kuten ruokailut, toimintatuokiot, ulkoilu, päiväunet ja vapaat leikkihetket. Suuri lapsiryhmä voi kehittyä myös yhteisöksi. Yhteisössä sen jäsenet tuntevat yhteisöllisyyden tunnetta, sillä kokemus toimivasta yhteisöstä muodostuu yhteisen toiminnan kautta. Yhteisö rakentuu muun muassa yksilöiden tarpeista,

sosiaalisista suhteista, erilaisista tunteista sekä psykologisista ja sosiaalisista teki-
jöistä. Kotiryhmän muodostuessa jokaisella jäsenellä on oma identiteettinsä ”mi-
nä”, mutta yhteisöllisyyden kasvaessa aletaan puhua yhteisön identiteetillä ”me”.

Koivusen (2009, 50–52) mukaan hierarkkisuus näkyy suuressa lapsiryhmässä,
koska ryhmään kuuluvat lapset ja heidän lisäksi ryhmän kasvattajat. Sekä lap-
set että kasvattajat ovat erilaisia, mikä luo ryhmien kesken eroavaisuutta. Ryhmäl-
le kehittyy omanlaisensa rakenne ja säännöt ryhmän käyttäytymiselle, jotka mää-
rittelevät, miten koko ryhmä toimii. Päiväkotien lapsiryhmät voivat olla esimerkiksi
levottomia tai rauhallisia. Levottomassa ryhmässä sekä jotkut kasvattajat että lap-
set ovat rauhattomia: kasvattajat voivat puhua keskenään eivätkä keskity lasten
kanssa olemiseen ja lapset voivat kinastella keskenään. Rauhallisessa ryhmässä
ilmapiiri on lämmin ja turvallinen, lapset keskittyvät toimintaan ja kasvattajat ovat
lasten toiminnassa läsnä. Lapsiryhmässä voidaan myös havaita sekä myönteisiä
että kielteisiä ryhmäilmiöitä. Myönteisiä ryhmäilmiöitä ovat muun muassa vuoro-
vaikutustaitojen oppiminen, erilaisuuden näkeminen, toisilta oppiminen ja yhdessä
tekemisen ilo. Kielteisiä ryhmäilmiöitä ovat esimerkiksi kiusaaminen ja syyllisten
etsiminen ryhmästä.

4.3 Vuorovaikutuksen merkitys

Hyvän ja toimivan lapsiryhmän pohjana on kasvattajan ja lapsen välinen myöntei-
nen vuorovaikutus (Kanninen & Sigfrids 2012, 154). Se voi olla joko sanallista tai
sanatonta. Kasvattajan on tärkeää keskustella lapsen kanssa lapsen tasolla, jotta
katsekontakti korostuu ja lapsi tietää, että häntä kuunnellaan ja arvostetaan. Lap-
sen kanssa puhuttaessa tulee käyttää sanoja, jotka hän ymmärtää sekä välttää
puhumasta liikaa. Usein kasvattaja saattaa puhua lapselle epäselvästi, toistaa
samoja asioita tai keskeyttää lapselle osoitetun puhumisen. (Koivunen 2009, 48.)
Kasvattajien ja lasten vuorovaikutus vaikuttaa kaikkeen päiväkodin toimintaan.
Päivittäinen kanssakäyminen voi vaihdella iloisesta apeaan ja lämpimästä mitään-
sanomattomaan. Kasvattajat ja lapset vaikuttavat sekä yksilöinä että yhdessä
ryhmänä päiväkodin ilmapiiriin. (Kalliala 2009, 11.) Vuorovaikutuksessa keskeisin-
tä on, miten kasvattajat työskentelevät lasten kanssa: miten he suhtautuvat lap-

seen ja mitkä asiat ovat heidän mielestään tärkeimpiä hyvässä kasvatuksessa. Lapsen myönteistä kehitystä ajatellen lapsen ja kasvattajan välisessä vuorovaikutuksessa tärkeintä on tunteiden osoittaminen, kommunikaatio ja kasvattajan herkyys reagoida nopeasti lapsen tarpeisiin. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 165–166.) Geldard ja Geldard (2001, 38) pohtivat teoksessaan, että päivähoitossa varttuva lapsi kykenee toimimaan paremmin ryhmässä ja hänellä on enemmän sosiaalisia kykyjä kuin kotona olevilla lapsilla. Rusasen (2011, 232) mukaan päivähoitossa isoissa ryhmissä lasta kuitenkin joudutaan kohtelemaan hoitopäivän aikana yhtenä ryhmän jäsenenä. Tämä saattaa johtaa kasvattajan ja lapsen yhteisen vuorovaikutuksen vähäisyyteen.

Eskelin ja Marttilan (2013, 77) mukaan lapsen täytyy olla sosiaalisesti kehittynyt, jotta vuorovaikutus muiden lasten kanssa voi toimia. Lapsen on tärkeää kokea tulevansa kuulluksi ja olla osallisena päiväkodin yhteisön toiminnassa. Lapsen osallisuus on useimmiten osallistumista päiväkodin toiminnan ja tekemisen suunnitteluun yhdessä muiden lasten ja kasvattajien kanssa. Kannisen ja Sigfridsin (2012, 167, 179) mukaan kasvattajien täytyy osata kommunikoida myönteisen vuorovaikutuksen kautta esimerkiksi kannustamalla ja rohkaisemalla lasta, jotta lapsen itsetunto vahvistuu. Lasta ei voi kannustaa liikaa, mutta palautetta voi sen sijaan antaa rakentavalla tavalla.

Järvisen ym. (2009, 160) mukaan vuorovaikutukseen tarvitaan aina kaksi osapuolta, sillä sen tarkoituksena on viestiä toiselle jotain. Jokaisen olisi hyvä oppia vuorovaikutustaitoja. Niitä voi oppia päiväkodissa päivän aikana erilaisissa vuorovaikutustilanteissa lasten, työkavereiden, vanhempien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Hyvä ja ammattitaitoinen kasvattaja osaa kehittää myös lapsen vuorovaikutustaitoja ryhmätoiminnassa vahvistamalla lapsen kielellisiä taitoja, joita ovat kuuntelu, puhuminen ja itsensä ilmaiseminen.

4.4 Ryhmätoiminta lapsen sosiaalisen kehityksen tukena

Järvisen ym. (2009, 58–59) mukaan lapsen sosiaalinen kehitys alkaa syntymästä. Vauva alkaa vähitellen hakea katsekontaktia vanhempiinsa ja seurata heitä tarkasti. Jo syntymästä alkaen vauvalla on tarve ja valmiudet vuorovaikutukseen toisen

ihmisen kanssa. Tärkeintä perusturvallisuuden syntymisen kannalta on hyvä ja läheinen suhde vanhempiin. Mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä enemmän hän alkaa ottaa kontaktia muihin ihmisiin. Lapsen ollessa 1-2 vuoden ikäinen, hän leikkii jo joitain aikoja yksikseen, mutta käy välillä hakemassa turvallisuuden tunnetta vanhemmasta. Lapsi alkaa kiinnostua myös muista lapsista ja nauttia heidän seurastaan. Tämän ikäkauden suosittuja leikkejä ovat kurkistus- ja taputusleikit, esineen ottaminen ja antaminen sekä leikkilorut ja -hyppelyt. Sanojen määrän kasvaessa vuorovaikutus on helpompaa.

Noin kahden vuoden ikäisenä lapsella alkaa kehittyä oma tahto ja hän pelkää eroa vanhemmistaan. Lapsi haluaa tutustua uusiin ihmisiin ja paikkoihin yhdessä tutun ja turvallisen aikuisen kanssa. Leikkiminen itsekseen on 2-3-vuotiaalle lapselle tyypillistä, mutta turvaa on haettava vielä välillä vanhemmasta. Tässä iässä kaverit ovat tärkeitä, mutta lelujen jakaminen muille on vielä vaikeaa ja vaatii harjoitusta. Lapsen ollessa 3-4 vuoden ikäinen vahva tahtominen vähenee ja lapsi haluaa tehdä asioita itse. Tässä iässä lapsi haluaa leikkiä muiden lasten kanssa, vaikka se ei vielä onnistu ilman pieniä riitoja. Ero vanhemmista, lelujen jakaminen ja vuoron odottaminen helpottuvat neljän ikävuoden aikoihin. Lähestyttäessä viittä ikävuotta nämä taidot ovat kehittyneet entisestään ja samanikäisten lasten seura on lapselle tärkeää. Rooli- ja mielikuvitusleikit ovat mieluisia leikkejä. Lapsi alkaa kiinnostua myös sääntöleikeistä ja -peleistä, mutta häviäminen on vielä vaikea ja se vaatii harjoitusta. (Järvinen ym. 2009, 60–62.)

Lapsi on omatoiminen ja aloitteellinen 5-6 vuoden ikäisenä, mutta haluaa välillä saada hoivaa. Hän samaistuu samaa sukupuolta olevaan vanhempaansa ja tajuaa kasvavansa isona mieheksi tai naiseksi. Leikit ja pelit, joissa on säännöt, kiinnostavat lasta. Häviäminen peleissä on kuitenkin vielä vaikeaa. Kaverit ovat tässä iässä tärkeitä ja useimmin isommat lapset ovat ihailun kohteena. Lapsella on jo tässä iässä hyvät yhteisleikki- ja neuvottelutaidot. Kouluikää lähestyttäessä lapsi itsenäistyy enemmän, mutta tarvitsee silti rakkautta ja läheisyyttä. Lapsi pelkää epäonnistumista ja siksi on tärkeää kannustaa lasta. Lapsi nauttii lapsiryhmässä olemisesta ja toimimisesta. Erilaiset kuvittelu- ja roolileikit, sääntöleikit sekä opettavaiset leikit ja pelit ovat suosittuja. Lapselle häviäminen ja pettymysten sietämi-

nen voi olla vaikeaa ja vuoron odottamista harjoitellaan. Kavereiden kanssa voi tulla riitoja, mutta ne sovitaan nopeasti. (Järvinen ym. 2009, 62–64.)

4.5 Leikki ja kaverisuhteet lapsiryhmässä

Leikin voidaan sanoa olevan pääosassa päiväkodin arjessa. Lapsi aloittaa ja lopettaa hoitopäivänsä leikkimällä joko yksin tai muiden lasten kanssa. Rusasen (2011, 236) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset pitävät vapaasta leikistä sekä sisällä että ulkona ja he eivät puolestaan pidä rutiinomaisesta ja suunnitellusta toiminnasta. Koivusen (2009, 40–41) mukaan leikki on lapselle tärkeä kehitystehtävä. Se auttaa lasta kehittymään fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Lapsi leikkii paljon yksin, mutta useimmiten jo 4-vuotiaana lapsi kykenee leikkimään toisen lapsen kanssa rinnakkain. Vähitellen iän karttuessa lapset pysyvät leikkimään myös yhdessä. Tällöin lapset oppivat esimerkiksi lainaamaan leluja toisilleen.

Kannisen ja Sigfridsin (2012, 97) mukaan leikkiin kykenevä kasvattaja on huumorintajuinen, kekseliäs ja lämmin. Hän osaa hyödyntää eri tilanteissa leikkiä ja luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta lapsen kanssa. Myös lapsi toivoo kasvattajan leikkivän hänen kanssaan, sillä se luo erilaisia kokemuksia ja merkityksiä kuin toisen lapsen kanssa leikkiminen. Kasvattajan läsnäolo lasten yhteisissä leikkitilanteissa on joskus välttämätön, sillä se lisää lasten turvallisuuden tunnetta sekä mahdollistaa lasten ohjaamisen ja ristiriitatilanteiden selvittämisen (Koivunen 2009, 40).

Koivusen (2009, 41) mukaan lasten leikkitaidot vaihtelevat ryhmässä. Jotkut lapset osaavat luonnostaan leikkiä, kun taas joitakin lapsia täytyy siihen opettaa. Mikäli lapsella on esimerkiksi kielellisiä vaikeuksia, kasvattajan täytyy ohjata lasta toimimaan leikkitilanteessa oikein. Päiväkodin arkeen kuuluu sekä ohjattua että vapaata leikkiä. Ohjatun leikin on kasvattaja pääsääntöisesti päättänyt etukäteen: ketkä lapset leikkivät keskenään ja minkälaiset lelut ovat toiminnassa läsnä. Vapaassa leikissä lapset saavat itse päättää toimintansa ja keiden kanssa leikkivät, mutta kasvattaja on kuitenkin läsnä ja valvomassa leikin kulkua. Leikkitaitojen puute aiheuttaa lapselle vaikeuksia liittyä osaksi ryhmää ja tämä vaatii kasvattajalta valp-

pautta ja taitoa tarttua tilanteisiin, jotta positiiviset ryhmäsuhteet mahdollistuisivat (Helenius 2008, 65).

Leikkitalanteissa voi esiintyä syrjintää eikä välttämättä jokaista lasta hyväksytä leikkiin mukaan. Lapsilla voi myös olla tapana sulkea toisia pois leikistä. Majoinen ym. (2013, 58–60) puhuvat teoksessaan niin sanotuista matalan ja korkean statuksen lapsista. Matalan statuksen lapsi viihtyy usein yksikseen ja rakentaa leikin oman mielikuvituksensa varaan. Hän ei välttämättä viihdy muiden lasten seurassa ja vetäytyy siten muualle leikkimään. Matalan statuksen lapsi voi kuitenkin yrittää pyrkiä leikkimään toisten lasten kanssa, mutta mikäli yritys epäonnistuu, hän vetäytyy uudestaan omiin oloihinsa. Myös hänen leikkihetkensä laatu ja pituus vaihtelevat eikä hän pysty välttämättä keskittymään tiettyyn tekemiseen pitkän aikaa. Korkean statuksen lapsi taas osaa ohjata muita lapsia leikkitalanteessa ja hänellä voi olla paljonkin valtaa lapsiryhmässä. Hän myös pystyy keskittymään samaan leikkiin tai tekemiseen pitkään muiden leikkikavereidensa avulla. Lapsilla on myös erilaisia tapoja toimia ryhmässä ja on todettu, että myös heidän statuksensa vaikuttaa heidän toimintaansa. Matalan statuksen lapset ottavat helpommin kontaktia ryhmän kasvattajiin: he tukeutuvat esimerkiksi erilaisten tehtävien teossa helposti aikuisen apuun eivätkä välttämättä halua ratkaista asiaa itse. Korkean statuksen lapset taas haluavat selviytyä tehtävistä pääosin itsenäisesti. Matalan statuksen lapset myös välttelevät helposti ristiriitatilanteiden selvittämistä, kun taas korkean statuksen lapset pyrkivät ratkaisemaan tällaiset tilanteet itsenäisesti ilman kasvattajan apua.

Lapsi tarvitsee kaverisuhteita oppiakseen ymmärtämään muita ja kokeakseen yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä yhteistoiminnallisuutta. Näitä lapsi saa vertaisryhmässä, jolla tarkoitetaan ryhmää, jossa on suunnilleen samanikäisiä ystäviä, kavereita kotiympäristössä, päivähoitossa, harrastuksissa tai muissa säännöllisissä ryhmäkokoontumisissa. Jo alle 1-vuotias kaipaa toisen lapsen seuraa. Vertaisryhmässä lapsi harjoittelee kotona opittuja sosiaalisen elämän taitoja ja siinä saadaan myönteisiä kokemuksia. Vertaisryhmä voidaan katsoa lapsen sosiaalisesti verkostoksi. Vertaisryhmässä kasvattajan tehtävänä on kiinnittää huomiota lapsiin, jotka jäävät leikin ulkopuolelle. Heillä on vaara syrjäytyä ja kokea itsensä epävarmoiksi sosiaalisissa tilanteissa. Kasvattajan on muistettava, että jokaisella lapsella on

erilaiset tarpeet, sillä joku haluaa leikkiä aina ryhmässä, joku taas mieluummin yksin. (Järvinen ym. 2009, 161–162.)

5 PIENRYHMÄTOIMINTA PEDAGOGISENA MENETELMÄNÄ

Päiväkodit voivat valita pedagogiseksi suuntaukseksi pienryhmätoiminnan. Tämä suuntaus on tullut tutuksi jo monessa suomalaisessa päivähoitoyksikössä, sillä se koetaan helpoksi tavaksi hallita suuria lapsiryhmiä. Muun muassa Seinäjoen kaupunki suosittelee kaikkia päivähoitoyksiköitään toteuttamaan pienryhmätoimintaa parhaiten kullekin yksikölle soveltuvalla tavalla. Tässä kappaleessa määrittelemme pienryhmätoiminnan, pohdimme kasvattajan roolia ja miten pienryhmätoiminta vaikuttaa päiväkodin arkeen.

5.1 Pienryhmätoiminnan määrittely

Pienryhmätoiminta on yksi pedagoginen suuntaus, jonka päiväkodit voivat halutessaan valita omaksi toiminta-ajatukselleen (Mikkola & Nivalainen 2011, 25–26). Tämän toiminta-ajatuksen pohjana on lapsilähtöinen ajattelu, jossa lapsen hyvinvointi ja osallisuus ovat hoivan, kasvatuksen ja opetuksen tärkeimpänä kohteena. Oleellinen ja merkittävä kasvatuksellinen ja opetuksellinen tehtävä pienryhmällä on lapsen kiintymyssuhteen vahvistaminen ja vuorovaikutustaitojen opetteleminen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 9.) Pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsen ja aikuisen välille läheisen vuorovaikutussuhteen. Tällöin lapsi saa tarvitsemansa kiinteän vuorovaikutussuhteen silloin, kun hän sitä eniten tarvitsee. Pienessä ryhmässä jokainen lapsi huomioidaan yksilöllisesti ja lapsella on mahdollisuus opetella sosiaalisia taitoja paremmin ja ottaa muut ryhmän jäsenet huomioon sekä opetella tunnistamaan tekojensa seurauksia ja niiden vaikutuksia toisiin. (Mikkola & Nivalainen 2011, 33.)

Pedagogiikka selkiyttää ja helpottaa toimintaa työyhteisössä, sillä henkilökunta tietää ja ymmärtää mitä tekoja heiltä odotetaan päiväkodin arjessa, jotta yhteinen päätetty pedagogiikka toteutuisi ja kaikilla olisi sama linja työnteossa. Yhteinen pedagogiikka pitäisi näkyä päiväkodissa päivittäisen toiminnan järjestelyssä ja organisoinnissa. Toiminnan rajauksessa pitää olla selkeät linjaukset ja henkilökunnan pitää olla sitoutunut toimintaan, mikä auttaa tukemaan valittua pedagogiikkaa. (Mikkola & Nivalainen 2011, 25.) Erilaisia pedagogisia suuntauksia voivat olla esi-

merkiksi Montessori, Steiner, musiikki, kuvataiteet ja pienryhmätoiminta. Pienryhmätyöskentelyä voidaan kuitenkin hyödyntää myös muissa suuntauksissa. Tarkastelemme opinnäytetyössämme pienryhmätoimintaa ja sitä osana päiväkotien lapsiryhmien muodostamisessa.

5.2 Kasvattajan rooli ja pienryhmätoiminta osana päiväkodin arkea

Lasten päivähoitoasetuksen (A 21.8.1992/806) mukaan päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetussa asetuksessa säädetty ammatillinen kelpoisuus enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttä lasta kohden tai enintään neljää alle kolmevuotiasta lasta kohden. Pienryhmätoiminnassa kyse on kuitenkin siitä, että päivähoitolaissa määritelty lapsimäärä ryhmässä jaetaan vielä pienempiin ryhmiin. Seinäjoen kaupungin Meirän Vasun (2012, 8) mukaan pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan suuren lapsiryhmän jakamista 2-3 pienempään lapsiryhmään päivän aikana.

Mikkolan ja Nivalaisen (2010, 9) mukaan lapset ovat enemmän oma-aloitteisia ja tuovat omia ajatuksia esiin rohkeammin pienemmissä kuin suuremmissa ryhmissä. Pienryhmän hyvänä puolena pidetään sitä, että kasvattaja pystyy keskittymään lapsiin yksilöllisemmin, mikä helpottaa havainnointia ja dokumentointia. Kasvattaja pystyy myös tukemaan lasten leikkiä ja leikkitaitoja paremmin pienessä ryhmässä. Pienryhmä antaa lapselle turvallisuudentunteen ja luo kiintymystä ryhmän muihin lapsiin sekä kasvattajiin. Myös kasvattaja on aidosti lasten toiminnassa mukana ja luo kiireettömyyden tunnetta ryhmään (Eskel & Marttila 2013, 85). Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 36) mukaan pienryhmissä on helppo eriyttää toimintaa. Toiminnan suunnitteluun pitäisi osallistua koko henkilökunta, jotta kaikki tietävät, mitä pienryhmissä tehdään. Lastentarhanopettajat ovat pedagogisessa vastuussa siitä, että ryhmässä toimitaan tietyin perustein. Koko tiimissä täytyy kuitenkin luottaa siihen, että jokainen työntekijä pystyy selviytymään oman pienryhmänsä hallitsemisesta. Työtiimiltä tarvitaan pienryhmätoiminnan toteuttamiseen rohkeutta ja ennakkoluottomuutta (Mikkola & Nivalainen 2010, 9).

Koivusen (2009, 97) mukaan suureen kotiryhmään verrattuna pienryhmällä on seuraavanlaisia etuja: oppimisen intensiivisyys, häiriötekijöiden vähäisyys, kasvattajan lisääntyvä lapsituntemus, struktuurin säilyttämisen helppous ja kasvattajan nopea reagointi lapsen tarpeisiin. Jokaisella lapsella on omat yksilölliset tarpeensa, jotka tulisi ottaa huomioon. Pienryhmätoiminta mahdollistaa tämän huomioon. Se lisää myös kasvattajille aikaa huomioida lapsen tarpeet ja reagoida niihin, koska lapsia on ryhmässä vähemmän. On oleellisen tärkeää, että kasvattaja tuntee lapsen ja osaa siten kertoa lapsen päivästä vanhemmille sekä tuoda esiin tärkeitä havaintoja lapsesta kasvatuskeskusteluihin. Pienryhmätoiminta mahdollistaa havainnoinnin, sillä kasvattajan on helpompi keskittyä päivän aikana muutamaankin lapseen koko kotiryhmän sijaan.

Useissa päiväkodissa kunkin kotiryhmän lapset jaetaan pienryhmiin jokaisen toimintakauden alussa, elo-syyskuussa. Ryhmien koot voivat vaihdella lasten iän ja kehitystason mukaan. Lapsen on hyvä ryhmäytyä ensin omaan pienryhmään, jotta hän pystyy paremmin sopeutumaan kotiryhmäänsä. Pienryhmissä lapsi pystyy paremmin muodostamaan luottamussuhteen ryhmän kasvattajiin ja lapsiin sekä täten solmimaan ystävyys-suhteita. Vaikka lapset jaetaan pienryhmiin, eivät ryhmät ole käytössä koko päivän ajan. Pienryhmien tarkoituksena on helpottaa ja rauhoittaa arjen tilanteita, joita ovat esimerkiksi siirtymätilanteet, ruokailu ja ulkoilu sekä erilaiset toiminnalliset tilanteet. Paras toiminta-aika pienryhmälle on aamupäivällä, kello 9.00–11.00, jolloin lapset ovat virkeimmillään ja toimintaa pystytään toteuttamaan. (Mikkola & Nivalainen 2011, 34–35.)

Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 35) mukaan kasvattajien työvuorot suunnitellaan siten, että pienryhmäpäivinä jokainen kasvattaja on työvuorossa, kun toiminta alkaa. Kaikkien päiväkodin työntekijöiden tulisi sitoutua pienryhmätoimintaan, jotta sen toteutuminen olisi mahdollista. Kaikki työntekijät kantavat vastuun omasta pienryhmästään ja sen toiminnasta. Jokainen päivähoitoyksikkö voi määrittää sen, miten he haluavat pienryhmätoimintaa päivän aikana toteuttaa. Useimmiten pienryhmätoiminnan avulla hoidetaan aamupäivän toiminnalliset osuudet, kuten askartelu, maalauksen tekeminen tai musisointi, vessassa käymiset, pukeminen ja riisuminen sekä ruokailu. Iltapäivällä saatetaan pienten ryhmien sijaan toimia sekä suurena kotiryhmänä että lasten omavalintaisissa leikkiryhmissä eli niin kutsutuis-

sa satunnaisissa ryhmissä. Pienryhmään osallistuvien lasten lukumäärä riippuu suuren ryhmän lasten ja kasvattajien lukumäärästä: yhdessä pienryhmässä alle 3-vuotiaita lapsia on yleensä neljä ja yli 3-vuotiaita voi olla jopa seitsemän.

Oppaan (2013, 160–161) mukaan pienryhmät muodostetaan usein joko pysyviksi tai toimintatuokioiden mukaan vaihtuviksi. Kussakin pysyvässä pienryhmässä toimii vastuuhenkilönä pääasiassa yksi kotiryhmän kasvattajista. Pienryhmätoiminta tukee lasta arjen sujumisen kannalta hyvin, sillä päiväkotiin tullessa kotiryhmästä löytyy aina oma turvallinen kasvattaja, jonka luokse on helppo jäädä päivän ajaksi. Myös lapsen vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on helpompaa, kun vanhemmat tietävät ainakin yhden kasvattajan tietävän heidän lapsensa asioista enemmän kuin muut. Rusasen (2011, 233, 236) mukaan sopivan pienestä ja vakiintuneesta ryhmästä on lapselle monenlaisia hyötyjä. Lapsi oppii muun muassa tuntemaan muut ryhmän jäsenet ja pitämään myös heistä. Tämä saa aikaan suuren koheesion ryhmän välille eli ryhmästä tulee kiinteä.

Pienryhmätoiminnan yhtenä tavoitteena on ottaa lapsi huomioon mahdollisimman yksilöllisesti. Yksilöllisyys tulee esille yhteydessä muihin ja hyvät ryhmäsuhteet luovat hyvät edellytykset yksilöllisyydelle, sillä ne antavat tilaa jokaisen erityispiirteille (Helenius 2008, 58). Kasvattajalla on iso vastuu lapsen yksilöllisestä huomiomisesta sekä uuteen ympäristöön totuttamisessa lapsen siirtyessä päivähoitoon. Kasvattajan tulisi hyödyntää omia vuorovaikutustaitojaan niin, että lapsi luottaa kasvattajaan ja kokee olevansa turvassa päivähoitossa. Vuorovaikutuksen tulisi olla myönteistä lapsen ja kasvattajan välillä ja vuorovaikutustilanteisiin olisi hyvä sisältyä henkilökohtaista huomiota. Varhaiskasvattajalta vaaditaan monipuolisia taitoja ja herkkyyttä havaita kunkin lapsen tarpeet, jotta lapsen yksilöllinen huomiointi toteutuisi. Lapsen temperamenttiin, sosiaalisiin taitoihin sekä kehityksen eri osa-alueisiin liittyvät yksilölliset piirteet, jotka vaikuttavat lapsen vuorovaikutukseen ympäristön kanssa, on hyvä tunnistaa päivähoitossa. Lapsen on sitä helpompi löytää oma paikkansa ryhmässä ja saada luottamusta, mitä paremmat vuorovaikutustaidot lapsella on. (Järvinen ym. 2009, 160.)

5.3 Omahoitajuus alle 3-vuotiaiden lasten pienryhmässä

Joissakin päiväkodeissa, joissa pienryhmätoiminta toimii pedagogisena menetelmänä, voi olla käytössä myös omahoitajuus työmenetelmänä alle 3-vuotiaiden lasten ryhmässä. Salmisen ja Tynnisen (2011, 12–13, 41, 43) mukaan omahoitajuudessa on kyse siitä, että lapselle on nimetty omahoitaja, joka on vastuussa lapsesta päivän ajan ja joka on tutustunut lapseen sekä hänen perheeseensä parhaiten. Työmenetelmäksi omahoitajuus on alun perin perustettu siksi, että päivähoitoa aloitteleva pieni, alle 3-vuotias lapsi, saisi rauhassa tutustua päiväkodin arkeen ja uuteen ympäristöön omahoitajan kanssa pienessä, kiinteässä ryhmässä. Omahoitajan tehtävänä on huolehtia keskimäärin neljästä alle kolmevuotiaasta lapsesta ja heidän perushoitotilanteista, kuten pukemisesta, ruokailusta, ulkoilusta ja riisumisesta sekä nukuttamisesta. Omahoitaja tekee myös kotikäynnin ennen päivähoiton aloittamista lapsen kotiin, jossa hän tutustuu perheeseen ja lapseen kotiympäristössä. Hän myös keskustelee perheen kanssa heidän toiveistaan lapsen hoidon suhteen. Pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden suurin ero on se, että omahoitajuus on käytössä koko päivän ajan eli alkaen siitä hetkestä, kun lapsi tulee aamulla päiväkotiin ja loppuen silloin, kun lapsi lähtee kotiin. Pienryhmätoiminnan aikana ryhmät ovat kiinteitä vain esimerkiksi aamupäivän ajan, mutta iltapäivällä saatetaan leikkiä ja toimia satunnaisissa tai vapaasti valittavissa ryhmissä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä kappaleessa kerromme olennaista tietoa opinnäytetyömme aineistonkeruun toteutuksesta ja tutkimustulostemme taustasta. Tuomme esiin tärkeimmät tutkimustulokset, jotka käymme läpi kolmen pääteeman ja niiden alakategorioiden mukaisesti.

6.1 Tutkimustulosten taustaa

Haastattelimme kahdeksaa lastentarhanopettajaa ja lastenhoitajaa kahdessa seinäjokelaisessa päiväkodissa. Haastateltavat olivat iältään 25–50-vuotiaita ja heistä yksi oli mies ja loput naisia. Toteutimme yksilöhaastattelut kahden päivän aikana päiväkotien tiloissa. Kukin haastattelu kesti 20–50 minuuttia. Haastattelutilanteet olivat kokonaisuudessaan rauhallisia ja rentoja. Kysyimme haastateltavilta teemoihin liittyviä kysymyksiä ja myös tarpeen vaatiessa tarkentavia kysymyksiä.

Haastattelujen jälkeen kävimme kahden viikon kuluttua päiväkodeissa yhden aamupäivän ajan havainnoimassa kasvattajien työtä ja lapsiryhmiä kokonaisuutena. Teimme havainnointia varten havainnointipohjan (liite 3), jonka suunnittelimme haastattelurungon (liite 2) pohjalta. Havainnointiaika jäi kuitenkin suunniteltua lyhyemmäksi, sillä saimme kaiken tarvittavan aineiston odotettua nopeammin. Havainnointia tehdessä emme osallistuneet lapsiryhmän toimintaan, vaan toimimme ulkopuolisina tarkkailijoina. Koimme, että läsnäolomme ei vaikuttanut lapsiryhmän toimintaan. Toteutimme havainnoinnin siten, että istuimme sivussa päivän toiminnasta ja kirjoitimme havaintojamme koko ajan tekemäämme havainnointipohjaan. Havainnointiaikana näimme opinnäytetyöhömmme liittyvät oleelliset asiat, kuten pienryhmätoiminnan soveltamisen eri tavoin. Vaikka kävimme havainnoimassa lapsiryhmiä, haastattelut ovat tutkimuksemme pääaineistoa ja koemme saavamme niistä oleelliset tutkimustulokset. Havainnoinnin tarkoituksena on täydentää haastatteluista saatuja tuloksia.

Tutkimustuloksissamme käytämme haastateltavista koodistoa H1, H2 ja niin edelleen. Päiväkodeista käytämme sen sijaan päiväkotit 1 ja päiväkotit 2 – nimikkeitä. Päiväkotikohtaisesti haastateltavat H1-H4 ovat päiväkotit 1:n henkilöstöä ja H5-H8

ovat päiväkotien 2:n henkilöstöä. Tutkimustuloksissamme olemme yhdistäneet sekä haastatteluiden että havainnointien tulokset.

6.2 Lapsiryhmä

Tässä osassa tuomme esiin, miten kotiryhmät ja pienryhmät päiväkodeissa muodostetaan sekä miten pysyviä ne ovat. Kummassakin päiväkodissa on neljä **kotiryhmää**. Yhdessä kotiryhmässä työskentelee vähintään yksi lastentarhanopettaja ja yksi lastenhoitaja. Kunkin kotiryhmän kasvattajien määrä riippuu lasten iästä ja määrästä sekä kehitystasosta. Pääsääntöisesti lasten ikä määrää kotiryhmän lasten lukumäärän, mutta tavallisesti lapsia on yhdessä kotiryhmässä kirjoilla 12-25.

No me ollaan kyllä aika tiiviisti täällä et, meillä on neljä ryhmää, et me ollaan aikailla näis omis ryhmis...(H1)

Kunkin kotiryhmän sisällä toimii 3-4 kasvattajien muodostamaa **pienryhmää**, joissa lasten lukumäärä vaihtelee myös lasten iän ja kasvattajien määrän mukaan. Esimerkiksi alle 3-vuotiaiden lasten pienryhmässä lapsia on tavallisesti neljä ja yli 3-vuotiaiden lasten pienryhmässä lapsia voi olla seitsemän.

Meillä on 12 (alle 3-vuotiaista) lasta ryhmässä, että se on tällä hetkellä neljä jokaisella... (H7)

6.2.1 Ryhmien muodostaminen

Kotiryhmät muodostetaan vuosittain kummassakin päiväkodissa jo keväällä ennen kuin uusi toimintakausi elokuussa alkaa. Pääsääntöisesti lapset jaetaan ryhmiin päiväkodin vastuuopettajan toimesta lasten iän perusteella. Myös sekä muiden kasvattajien että vanhempien näkemykset ja toiveet huomioidaan. Lapsilla on mahdollisuus muodostaa omia ryhmiään eli niin sanottuja satunnaisia ryhmiä kotiryhmän sisällä esimerkiksi ulkona tai vapaan leikkihetken aikana. Myös havainnoinnissa kävi ilmi, että lapsi pyrkii muodostamaan oman ryhmänsä heti, kun sii-

hen on mahdollisuus. Tällaisia tilanteita on esimerkiksi ennen aamupalaa ja ilta-päivällä ennen uloslähtöä.

Sanotaanko no, että tiedetään ketä tulee keväällä, ku esiopetuksen ilmoittautuminen on päättynyt, eli sitten katellaan myös onko vanhemmilla ollu toiveita...(H4)

Joo no meidän päiväkodissa on neljä ryhmää ja tota tällä hetkellä ryhmät on varmaan muodostunut aika pitkälti meidän vastuopettajan muodostamana sitten iän perusteella. (H3)

Sitte pihalla on sit vapaavalintaista leikkiä, niin sanotusti tai sitä omaehtoista leikkiä tai miten sen ny vois sitte sanoo. Eli siellä lapsilla on omia ryhmiä, et omien kaverisuhteitten mukaan. Eli niitä leikkiryhmiä sitten. (H2)

Kummatkin päiväkodit muodostavat **pienryhmänsä** siten, että he voivat tarjota lapsille heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaista toimintaa. Pienryhmien muodostamiseen saavat myös lapset osittain vaikuttaa, mutta tavallisesti kunkin kotiryhmän kasvattajat jakavat lapset pienryhmiin. Yhdessä pienryhmässä työskentelee aina yksi kotiryhmän kasvattajista. Havainnoinnissa korostui se, että jokainen lapsi tiesi oman pienryhmänsä eli mihin hän kuuluu ja osasi hakeutua siihen tilaan, missä hänen pienryhmänsä toiminta järjestettiin. Myös havainnoinnin myötä voidaan todeta, että lapset on tärkeää jakaa pienryhmiin ikä- ja kehitystason mukaisesti. Tällöin voidaan tarjota sellaista toimintaa, joka edesauttaa lapsen kehitystä ja tarjoaa hänelle miellyttäviä kasvunhetkiä.

Ei voi olettaa, että 10kk osais päättää yhtään mitään ja ylipäättään valita niin ku tälläis asioissa, et mihinkä ryhmään haluaa kuulua, et siten on ajateltu, että saa sitä iän mukasta toimintaa, et mahdollistaa nää iän mukaan jaetut. (H7)

Ryhmiiin vaikuttaa siis lasten omat toiveet, et kenen kans leikit sujuu, ollaan myös vähä kyselty et kenen kaa haluaa ja tietysti vanhempien toiveet et myös vanhemmat on voinu sanoo et ei tykkää leikkiä yhtään ton kans tai touhuta et voisko ne olla eri ryhmässä tai sit toisin päin et näillä sujuu tosi hyvin et voisko ne olla samassa ryhmässä. (H2)

Päiväkoti 2:ssa sen sijaan kokeillaan toistaiseksi kiinteiden pienryhmien sijaan avointa pienryhmätoimintaa yli 3-vuotiaiden lasten ryhmissä. Avoimen pienryhmä-

toiminnan tarkoituksena on kasvattaa yhteisöllisyyttä, luoda me-henkeä ja auttaa lasta muodostamaan ystävyysuhteita yli ryhmärajojen. Tarkoituksena on myös tarjota lapsilähtöistä toimintaa ja tukea heidän kiinnostuksen kohteitaan sekä kehittymistään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapset saavat itse valita oman **pienryhmänsä** oman kiinnostuksensa mukaan. Kasvattajat ovat suunnitelleet pienryhmiin sellaista toimintaa, jotta se palvelee eri-ikäisiä lapsia. Vaikka lapset saavat päättää oman satunnaisen pienryhmänsä, kasvattajat saattavat kuitenkin ohjata heitä valinnoissaan, jotta lapsi ei aina valitse samaa toimintaa.

Lapset saa itse valita sen leikin ja toiminnan, et meillä on nyt uus avoin pienryhmä, että lapset valitsee sen toiminnan ja me aikuiset sitten ohjaamme sitä tarvittaessa ja havainnoidaan sitä lasta samalla, että mitenkä ne toimii keskenään... (H8)

6.2.2 Lapsiryhmien pysyvyys

Päiväkodeissa pyritään siihen, että **kotiryhmät** ja niiden sisällä toimivat **pienryhmät** pysyisivät samoina koko toimintakauden ajan. Haastatteluista nousi esiin, että lapsia ei siirretä toimintakauden aikana kotiryhmästä toiseen, mutta pienryhmien sisäisiä siirtoja saatetaan tehdä, mikäli tilanne sitä edellyttää. Poikkeuksena ovat päiväkotit 2:n yli 3-vuotiaiden lasten kotiryhmät, jotka toteuttavat niin sanottua avointa pienryhmätoimintaa. Päivän toiminta pyritään toteuttamaan kuitenkin aina pienryhmissä. Kummassakin päiväkodissa on myös satunnaisia lapsiryhmiä, jotka muodostetaan kasvattajan toimesta toteuttamaan esimerkiksi jotakin tehtävää tai toimintaa pienryhmätoiminnan ulkopuoliseksi ajaksi. Satunnaisia ryhmiä ovat myös lasten muodostamat pienryhmät esimerkiksi vapaan leikkihetken aikana. Satunnaisia ryhmiä muodostetaan useimmiten iltapäivän aikana, kun päiväkodit eivät toteuta aamupäivän tavoin varsinaista pienryhmätoimintaa.

Me ollaan se aamupäivä pienryhmissä ja se on vaan se (kello) 9-11, et ei meillä muuten mennä niissä omissa pienryhmissä. Mutta siis se oikeestaan menee tilanteen mukaan, et jos jotain vaikka muovailaan tai ihan ny mitä vaan, nii siihen voi tulla ketä vaan, et se on satunnainen ryhmä, et mikä tuntuu siinä tilanteessa hyvältä. Kyllä niitä en mä ny osaa sanoo, mut päivittäin ja tietysti kaikki nää vessatukset ja pukemistilanteet, nii nekin on satunnaisia ryhmiä. (H7)

Ja sitte on jossakin vaiheessa iltapäivää se ulosmeno et siinä ei sit nou-
dateta sitä pienryhmätyyliä sit enää, siinä menee ryhmät jo vähän se-
kasikkin...(H2)

Lapsiryhmien pysyvyyttä voi kuitenkin horjuttaa esimerkiksi perheiden muuttotilan-
teet, kun lapsia lähtee ryhmästä ja uusia tulee tilalle. Kasvattajat, myös kokevat,
että esimerkiksi loma-ajat vaikuttavat ryhmien pysyvyyteen. Tällöin lapsiryhmiä
yhdistetään, sillä lasten lukumäärä vähenee ja myös kasvattajat pitävät vuosilo-
mansa. Päiväkoti 1 pyrkii toteuttamaan pysyvyyttä kuitenkin siten, että edes yksi
kotiryhmän tutuista kasvattajista siirtyy päiväkodin sisällä lasten kanssa uuteen
ryhmään, kun lapset kasvavat.

Niillä on se tuttu aikuinen siirtynyt mukana (lasten kasvaessa). (H4)

Kummassakin päiväkodissa sekä **kotiryhmien** ja niiden sisällä toimivien **pien-
ryhmien** pysyvyys koettiin tärkeäksi. Erityisesti tämä korostui alle 3-vuotiaiden
lasten ryhmissä, sillä lapselle pyritään turvaamaan mahdollisimman pysyvä toimin-
taympäristö siten, että ryhmä, johon lapsi kuuluu, olisi aina sama. Päiväkoti 2:n yli
3-vuotiaiden lasten kanssa avointa pienryhmätyöskentelyä käyttävät työntekijät
kokevat kuitenkin pienryhmät hyväksi, on kyseessä sitten kiinteä tai avoin pien-
ryhmä.

Arki sujuu paremmin pienryhmän avulla ja mä oon koko ajan sitä mieltä,
et on se kiinteä tai avoin pienryhmä, nii on parempi. (H8)

Havainnoinnissa kävi ilmi, että päiväkotien 2:n yli 3-vuotiaiden lasten avoimessa
pienryhmätoiminnassa toimivat pienryhmät ovat täysin satunnaisia, sillä lapset
saavat valita toimintaryhmänsä oman mieltymyksensä mukaisesti. Kummassakin
päiväkodissa satunnaisia ryhmiä syntyy esimerkiksi aamuisin, kun lapset tulevat
päiväkotiin. Päivän aikana on paljon vapaata leikkiaikaa, jolloin lapset hakeutuvat
omiin leikkiryhmiinsä tai vaihtoehtoisesti kasvattaja voi ohjata satunnaisesti jotkut
lapset leikkimään tiettyyn paikkaan. Myös esimerkiksi siirtymätilanteet, kuten käsi-
en pesu ja ruokailuun lähteminen, tapahtuvat satunnaisissa ryhmissä eikä ennalta
määritellyissä pienryhmissä.

6.3 Arjen hallinta

Tässä osassa käsittelemme koko kotiryhmän toimintaan vaikuttavia rutiineja ja sääntöjä sekä miten vuorovaikutus lapsiryhmässä toimii. Päiväkodin arki perustuu pääosin tiettyyn päivärytmiin, mitä kukin lapsiryhmä päivän aikana noudattaa. Päivän kulkuun kuuluvat tietyt rutiinit, kuten syöminen, nukkuminen, ulkoileminen ja leikkiminen sekä ohjattu toiminta. Päivää ohjaavat myös säännöt, jotka on sovittu sekä kasvattajien että lasten kesken. Kuitenkin jokainen lapsiryhmä soveltaa sääntöjä heille parhaimmalla tavalla.

6.3.1 Rutiinien ja sääntöjen merkitys arjessa

Päiväkodin arki perustuu tiettyihin rutiineihin, joiden mukaan päivän toiminta suunnitellaan. Perustoiminnat, kuten ulkoileminen ja syöminen, toteutuvat samassa järjestyksessä päivittäin. Rutiinien koetaan helpottavan päiväkodin arkea siten, että myös lapset tietävät mitä seuraavaksi tapahtuu ja heidän on helpompi totutua päiväkodin rytmiin. Havainnoinninkin aikana oli nähtävissä se, että lapset ovat sisäistäneet päiväkodin rutiinit ja he ovat tottuneet siihen, että päivät noudattavat samaa rakennetta. Lapset pystyivät myös ennakoimaan, mitä tapahtuu seuraavaksi.

...no meidän koko päiväkotipäivä koostuu niistä rutiineista eli helpottaa et öö lapsen tottumista siihen ja sit lapsille on muutenkin itelle helpompaa se et ne tietää ite mitä seuraavaksi tapahtuu. (H5)

...kello tekee paljon rutiineja siinä, ku syödään tiettyä aikana, et syödään ja leikitään, ja nukutaan ja taas syödään. Ja tietysti meillä on toi aamupiiri sellanen, et aamuisin se on aina on ellei oo joku poikkeustilanne, mut aina se pyritään pitää. Ja tietty kun noi pienryhmät toimii tiettyyn aikaan niin sekin luo semmosia rutiineja. (H6)

Tiettyä kaavaahan päivät menee, pääpiirteittäin. (H4)

...rutiinithan on nyt tietysti aina samat mitkä päivän aikana toistuu mitä mä tos sanoinkin, et leikitään, ulkoillaan, syödään. (H2)

Lapsiryhmissä ei sääntöjä ole laadittu kirjallisesti, vaan ne ovat niin sanottuja hiljaisia sääntöjä ja ne saattavat vaihdella lapsiryhmittäin. Esimerkiksi käyttäytymis-

ja turvallisuussäännöistä on keskusteltu sekä kasvattajien että lasten kesken. Kasvattajat keskustelevat lapsiryhmien säännöistä säännöllisin väliajoin tiimipalaverissaan. Kuitenkaan pienryhmätoiminnassa ei ole erikseen sääntöjä määritelty, vaan koko kotiryhmän säännöt pätevät myös niissä. Mikäli jokaisessa kasvattajan omassa pienryhmässä olisi erikseen omat säännöt, lasten olisi vaikeaa hahmottaa, mikä sääntö pätee missäkin ryhmässä. Lapset saattaisivat tällöin kokea olevansa eriarvoisessa asemassa, mikäli esimerkiksi toisessa pienryhmässä säännöt eroaisivat oman pienryhmän säännöistä. Myös havainnointi tuki kasvattajien näkemyksiä säännöistä. Lapsia muistuteltiin esimerkiksi käyttäytymissäännöistä, kuten miten ruokapöydässä ja aamupiirissä toimitaan. Kuitenkaan päivän aikana ei turhista asioista kielletty.

No hiljaisia sääntöjä oli varmaan et meistä jokainen kattoo sen turvallisuuden ja mun ryhmässä on jo sen verran isoja et voidaan sit keskustella, et voiko jotain tehdä. (H1)

Ainakin turvallisuussäännöt meillä on ja sitten kiinnitetään kohteliaaseen, toisia kunnioittavaan käytökseen, että ei kyllä päästetä yhtään lävitte sellasia ikäviä kommentteja lapsilta toisia kohtaan ja että toisen arvostaminen ja huomioiminen ja läsnäolo on tärkeitä sääntöjä meidän ryhmässä. (H3)

Säännöt pyritään minimoimaan, että sanotaan, että toimintakauden alussa on lasten kanssa mietitty pelisääntöjä, jotka lapset hyväksyvät. Lapset saa vaikuttaa mikä on hyvää ja mikä huonoa, että mitä voidaan tehdä ja jos on tilanteita, että pitää keskustella, nii sit keskustellaan vaikka aamupiirissä niistä. (H3)

Osa haastateltavista korosti myös sitä, että sääntöjä ei saa lapsiryhmässä olla liikaa.

Ja mun mielestä on ihan tervettä myös kyseenalaistaa, et kielletäänkö tämä siksi, että tämä on vaarallista vai kielletäänkö me siksi, että meillä olisi itellä helpompaa. Ei sääntöjä saa olla liikaa, menee muuten kieltämiseen ja komentamiseen se koko päivä. (H6)

6.3.2 Vuorovaikutus ryhmässä

Haastateltavien mielestä **kotiryhmässä** ollaan miltei tauotta vuorovaikutuksessa keskenään. He kokivat, että vuorovaikutus toimii hyvin kasvattajien välillä sekä

kasvattajien ja lasten välillä että lasten välillä. Kuitenkin haastateltavien mukaan vuorovaikutuksen määrä ja laatu riippuvat lapsen iästä ja kehitystasosta. Myös lasten kaverisuhteiden koetaan vaikuttavan vuorovaikutuksen määrään ja laatuun.

Et vuorovaikutus sinänsä toimii, et just on avoin ja lasten kesken vuorovaikutus...hyvihan se sujuu. Et koko päivähän meillä on yhtä vuorovaikutusta. Ollaan vuorovaikutuksessa keskenään ja lasten kanssa. Ja me pyritään siihen et lapsetkin pystyy vaikuttamaan päivän kulkuun. (H5)

...meillä keskustellaan paljon, et henkilökunta keskenään ja sitte yritetään kysellä paljon lapsilta, et lapset on kyllä reippaita keskustelemaan ja tulee kertoon kaikenlaista ja esittää toiveita. Et sillai kyl ihan hienosti oon kokenu, että vuorovaikutus toimii. Lasten vuorovaikutus riippuu aina kans vähä kaverisuhteista et kaikki ei tuu kaikkien kans juttuun, ku ei oo samanlaisia ne kiinnostuksen kohteet, mut aika hyvin kyllä, et onhan tietysti ne vähän eri ikäsiä...(H6)

Kasvattajat pyrkivät omalla toiminnallaan edistämään vuorovaikutusta lapsiryhmässä. He myös antavat jokaiselle lapselle mahdollisuuden tulla kuulluksi. Kasvattajat haluavat opettaa lapsia ratkaisemaan mahdolliset ristiriitatilanteet ensin keskenään, jotta heidän vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitonsa kehittyisivät.

Pyritään siihen, et jutellaan ja jos tulee jotain ongelmia niin lapset ensiks keskenään yrittää sovittelua, et niille tulee se taito ja sitte vasta pyydetään aikuisen apua. (H2)

...kannustetaan joo ja pyritään antamaan kaikille se puheenvuoro, myös sille hiljaisemmallekin ja kysytään jokasen oma mielipide asiasta ja jokainen saa puheenvuoron. Eikä välttämättä nii et vaan ne päällepäsmärit saa vaan myös muut saa vuoron. (H2)

Pienryhmätoiminnan koettiin mahdollistavan vielä intensiivisemmän vuorovaikutuksen ryhmässä sekä kasvattajien ja lasten että lasten välillä.

Se pienryhmä suo siihen mahtavan mahdollisuuden, et en mäkään päivän aikana pysty 23 lasta kohtaamaan, mutta mä pystyn ne kahdeksan lasta kohtaamaan sillai, että mä oikeesti tiedän mitä niille kuuluu ja missä mennään ja on tullu se vuorovaikutus ja tunne mukaan ja sitten taas on ihana luottaa siihen, että ne mun työkaverit hoitaa ne 16 muuta, että nekin saa sen kohtaamisen. (H3)

...niin kyllä se vuorovaikutus toimii paremmin (pienessä) kuin isossa ryhmässä. (H5)

Havainnointi tuki haastatteluistamme saatuja tuloksia. Vuorovaikutus toimi pääsääntöisesti hyvin kaikissa lapsiryhmissä. Kasvattajat keskustelivat lasten kanssa ja huomioivat heitä eri tilanteissa. Kasvattajat kuitenkin antoivat lasten myös olla keskenään ilman, että he koko ajan ohjaisivat lapsia toimimaan tietyllä tavalla. Pienryhmissä vuorovaikutus oli intensiivisempää, kun lapsia oli vähemmän. Kasvattaja pystyi jakamaan huomiota kotiryhmän sijaan vain muutamalle lapselle. He myös puhuivat lasten kanssa lasten tasolla. Kiinnitimme huomiota myös siihen, että mitä vanhemmasta lapsesta oli kyse, sitä enemmän hän otti kontaktia muihin lapsiin ja kasvattajiin.

6.4 Pienryhmätoiminta

Päiväkoti 1:ssä toteutetaan pienryhmätoimintaa siten, että pienryhmät ovat kiinteitä ja toiminta on jokapäiväistä. Päiväkoti 2:ssa pienryhmätoimintaa toteutetaan vain kolmena päivänä viikossa siten, että alle 3-vuotiailla lapsilla pienryhmät ovat kiinteitä, kun taas yli 3-vuotiailla lapsilla pienryhmät ovat satunnaisia. Päiväkoti 1:ssä kiinteät pienryhmät on jaettu etukäteen ja koko päivän toiminta pyritään toteuttamaan kiinteässä ryhmässä.

Me jakaannutaan kolmeen eri (pien)ryhmään ja toimitaan aamupäivä pääsääntöisesti niissä. (H3)

Päiväkoti 2:ssa pienryhmätoiminta on käytössä aamupäivisin kolmena päivänä. Yli 3-vuotiaat lapset saavat pienryhmäpäivinä itse valita aamupäivän toimintaryhmänsä. Myös havainnointi tuki sitä näkemystä, että lapsilla on mahdollisuus valita oma pienryhmänsä ilman, että kasvattajat sitä muuttavat. Jokainen lapsi käy yksitellen katsomassa taululta, minkälaista toimintaa minäkin pienryhmäpäivänä on tarjolla. Katsomisen yhteydessä lapsi kiinnittää oman kiinnostuksensa mukaan oman kasvokuvansa sen toiminnan kohtaan, mitä haluaa tehdä. Jokaiseen ”pienryhmäpisteeseen” saa osallistua vain tietty määrä lapsia, joten mikäli jokin ryhmä on täynnä, lapsi valitsee toiseksi mieluisimman tekemisen itselleen. Mikäli vain yksi lapsi valitsee tietyn toiminnan, ei avointa pienryhmää voida muodostaa, sillä silloin toiminta ei ole mielekäästä tai palvele lasta.

No eipä oikeestaan ku siinä pienryhmäpäivinä on ainut se aamupäivät, sittenhän meillä on tää oma ryhmä ku muuten toimii maanantai ja perjantai ja sit ne iltapäivät, et sillon me ollaan vaan oma ryhmä...(H8)

Kasvattajien lisäksi myös lapset saa vaikuttaa, et jos lapset haluaa mennä jonkun kans samaan ryhmään, niin sit me kasvattajat katotaan se kuitenkin viime kädes, et toimiiks se...(H6)

Pääosin kasvattajat ovat sitä mieltä, että pienryhmätoiminnalla on positiivisia vaikutuksia arjen sujumiseen. Pienryhmätoiminta koettiin pääosin hyväksi pedagogiseksi menetelmäksi, sillä se helpottaa arjen sujumista ja luo tietyn rytmin päivään. Joillakin haastateltavilla oli vaikeuksia keksiä mitään huonoa sanottavaa pienryhmätoiminnasta.

Hyviä puolia on enemmän ku huonoja. (H4)

6.4.1 Pienryhmätoiminnan hyödyt

Haastateltavien mielestä pienryhmätoiminnassa on paljon hyviä puolia. Esille nousivat etenkin lasten yksilöllinen huomioiminen, intensiivinen yhteistyö vanhempien kanssa sekä sen tuoma rauhallisuus lapsiryhmään. Haastateltavien mielestä toimintaa on helpompi toteuttaa pienessä kuin suuressa ryhmässä. Kasvattajat myös kokivat, että he oppivat tuntemaan jokaisen oman pienryhmänsä lapsen paremmin ja huomioimaan hänen tarpeensa.

...oppii tunteen sen lapsen paljon paremmin, sitten sä pystyt kuuntelemaan sitä lasta ja havainnoimaan muutenkin et minkälainen sen hetkinen mieliala on et onko iloisella tuulella vai vaivaako siellä joku vai, sitten tietysti se rauhoittaa huomattavasti sitä päivän toimintaa. Saadaan rauhassa pukea eteisessä ja sitte mennä pihalle ja sit tulee toinen ryhmä vasta pukemaan. (H2)

Sitte tietysti oppii paremmin tuntemaan oman lapsen vanhemmat eli se yhteistyö on paljon parempaa ja se syvenee ja tietysti sit jos vuosia pysyy tekemään sitä yhteistä työtä niin pääsee jo pitkälle. (H2)

Kasvattajat kokivat pienryhmätoiminnan mahdollistavan sen, että he saavat itse suunnitella lapsille mahdollisimman monipuolista toimintaa ja toteuttaa sitä omalla

tavallaan. Kasvattajien on myös helpompi huomioida lasten toiveet pienryhmätoiminnan suhteen.

Se yksilöllisyys ja lähellä perhettä oleminen, lähellä lasta oleminen. Ja pienessä ryhmässä se on ihan omallekin työlle ihana asia, sä saat toteuttaa sitä ja saat vapautta siihen ja silti sä saat tukea tarvittaessa ja tää on ihan tosi ihana tapa tehdä työtä mitä meillä täällä on. (H1)

No hyvä puoli on se, että se rauhoittaa lapsia ku on pieni ryhmä ja sitten taataan, että tulee sitä ikätason mukasta toimintaa, ja että seuraa siinä ryhmässä ja tulee ehkä helpommin varmistettua, että on monipuolinen toiminta ku sä saat itte suunnitella niin sä niin ku tiedät mitä tulee tai itte mä ainakin pyrin monipuoliseen toimintaan, et ei voi joka päivä lauleskella, että pitää olla muutakin. (H7)

6.4.2 Pienryhmätoiminnan haitat

Haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että pienryhmätoiminnassa on enemmän hyviä kuin huonoja puolia. Heidän näkemyksissään korostui kuitenkin se, että muiden pienryhmien lapset ja heidän vanhempansa jäävät etäisiksi, kun oman pienryhmän lasten kanssa ollaan niin tiiviisti päivän aikana. Kasvattajat myös kokivat, että oman pienryhmän lapsiin saattaa kiintyä liikaa ja se voi vaikuttaa kasvattajan työskentelyyn. Huonona puolena nähtiin myös se, että mikäli jonkun pienryhmän kasvattaja on poissa, se vaikuttaa muihinkin pienryhmiin siten, että ryhmien koot suurentuvat ja toimintaa joudutaan muuttamaan. Alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä pienryhmätoiminta koetaan ajoittain haastavaksi, sillä lapsia ei voi esimerkiksi jättää hetkeksikään valvomatta.

Haittapuolina on se, ku toisen ryhmän lapsia ei nää sitten niin paljon. Aamuhetkellä ehtii tavata, mutta ei tietenkään kaikkia. (H4)

...jos joku (kasvattaja) on pois, niin sit se ryhmä suurenee ja tota niin niin, kun nää on pieniä, niin se tuntuu heti se (ryhmän) koko. (H1)

Huono puoli on, kun ei tunne niitä muiden ryhmien lapsia niin hyvin, kuin ehkä olis joskus tarpeen. (H2)

...suhde tietysti niiden toisen ryhmän lasten vanhempiin voi jäädä pinta-puoliseksi...(H2)

Havainnoinnissa näimme, että pienryhmätoiminta ei aina toteudu suunnitellulla tavalla. Mikäli yksi kotiryhmän kasvattajista on poissa, hänen pienryhmänsä lapset jaetaan muiden kasvattajien ryhmiin ellei hänen tilallaan ole sijaista. Vaihtoehtoisesti pienryhmätoiminta jätetään kokonaan pitämättä ja päivän toiminta suunnitellaan uusiksi. Pienryhmätoiminnan toteuttamiseen voi vaikuttaa myös lasten vähäinen määrä, jolloin toimintaa ei ole järkevää toteuttaa.

Yhden haastateltavan mukaan pienryhmät sopivat kaikenikäisille lapsille, mutta varsinainen pienryhmätoiminta sopii paremmin päiväkodin isommille lapsille.

Sitten ehkä huonot puolet on se, että tää ei mun mielestä sovi pienille niin ku pienryhmätoiminta niin ku isoille, et pienet ryhmät sopii, mut se pienryhmätoiminta. (H7)

6.4.3 Pienryhmätoiminnan vaikutus arkeen

Haastateltavat kokivat, että pienryhmätoiminta etenkin rauhoittaa arkea ja selkiyttää toimintaa. Pienryhmätoiminta myös ohjaa kummankin päiväkodin arjen sujumista. Pienryhmiä hyödynnetään myös pukemis- ja riisumis- sekä muissa siirtymätilanteissa, sillä pienryhmien käyttäminen tuo järjestystä päivään. Myös ryhmän hallinta on helpompaa, kun kasvattajan tarvitsee keskittyä vain muutamaankin lapseen koko kotiryhmän sijaan.

No siis kyllähän se vaikuttaa, niinku ihan selkeästi mä koen, että se niinku rauhoittaa tätä päivän arkea ehdottomasti, että pienryhmätoiminta selkeyttää päivän kulkua ja se mahdollistaa niinku monipuolisempaa toimintaa ja mm...rauhottaa päivää ja sit just noita siirtymätilanteita et ollaan pienemmän porukan kans siinä et pystytään opettaa lapsia näihin, esimerkiksi riisumista ja pukemista niinku tuo meidän puolella, eli ihan tämmösiä perusjuttuja, mitä on tärkeää opetella. Eli kokonaisuudessaan se (pienryhmätoiminta) helpottaa arkea. (H5)

Pienryhmätoiminta edesauttaa sekä kasvattajien että lasten jaksamista ryhmässä. Lasten on myös helpompi keskittyä toimintaan, kun ryhmässä on vähemmän lapsia ja tilanne on rauhallisempi.

...lapsetki pystyy paremmin keskittymään siihen toimintaan ja kun ei oo just sitä yltiömäistä häröilyä, niinku tuolla meidän pienten päässä saattaa muuten ollakin. (H5)

Joo kyllä se tosi paljon vaikuttaa, että se vaikuttaa mun mielestä lasten jaksamiseen ja aikuisten jaksamiseen ja se tuo turvallista rakennetta molempien päivään ja tiedetään mitenkä hommat etenee ja se, että ei oo sitä epätietosuutta, ei oo sitä turhaa hälinää, mitä se 23 lasta saa aikaan, vaan se 8 lasta. (H3)

Havainnoinnin perusteella näimme, että pienryhmätoiminta rauhoittaa päiväkodin arkea ja mahdollistaa monipuolisen tekemisen pienemmissä ryhmissä. Myös kasvattajat vaikuttivat pienryhmätyöskentelyssä rauhallisemmilta, koska he pystyivät paremmin hallitsemaan pientä ryhmää koko kotiryhmän sijaan. He pystyivät kohtaamaan lapsen yksilöllisesti ja jakamaan huomiota kaikille oman pienryhmän lapsille.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa käsittelemme tutkimuskysymystemme päätulokset tutkimuskysymyksittäin. Tuomme esiin tärkeimpiä tutkimustuloksia, joita olemme saaneet lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia haastatteleamalla sekä havainnoimalla heidän lapsiryhmiään päiväkodeissa. Johtopäätöksissä olemme verranneet teoriaa ja tutkimustuloksia toisiinsa. Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää lapsiryhmän muodostamisen periaatteet, lapsiryhmän toimivuuteen vaikuttavat tekijät sekä pienryhmätoiminnan merkitys päiväkodin arjessa.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksemme tavoitteena oli selvittää, miten lapsiryhmät muodostetaan päiväkodissa. Tutkimustulosten mukaan kotiryhmät muodostaa pääasiassa päiväkodin vastuupettaja lasten iän ja kehitystason perusteella. Kotiryhmien muodostamisessa otetaan huomioon kuitenkin myös lasten vanhempien toiveet ja muiden kasvattajien näkemykset. Myös Marjanen ym. (2013, 48, 57) kertovat teoksessaan, että kasvattajien tehtävänä on muodostaa lapsiryhmät ennen toimintakauden alkua eikä lapsilla ole mahdollisuutta valita omaa kotiryhmäänsä. Tutkimustulostemme mukaan kasvattajat muodostavat kolmesta neljään pienryhmää oman kotiryhmänsä sisällä. Tällöin myös lapset saavat vaikuttaa joltain osin siihen, mihin ryhmään he haluavat kuulua. Sekä tutkimustulostemme että Marjansen ym. (2013, 48, 57) mukaan jokaisen kotiryhmän sisällä lapset muodostavat edelleen omia satunnaisia pienryhmiään esimerkiksi vapaan leikkihetken ajaksi. Myös kasvattajat voivat jakaa lapset satunnaisesti ryhmiin esimerkiksi jonkin pienryhmätoiminnan ulkopuolisen toiminnan ajaksi. Kuitenkin päiväkodit pyrkivät toiminnallaan siihen, että lapset toimisivat mahdollisimman pysyvissä ryhmissä päivän ajan. Pysyvyys on tärkeää etenkin alle 3-vuotiaille lapsille, jotka tarvitsevat turvallisen kasvuympäristön ja tutut kasvattajat ympärilleen.

Toisen tutkimuskysymyksemme tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat lapsiryhmän toimivuuteen. Tutkimustulostemme myötä voidaankin todeta, että säännöt, rutiinit ja vuorovaikutus vaikuttavat erityisesti lapsiryhmän toimivuuteen. Tutkimustuloksistamme käy ilmi, että päiväkodin arjessa säännöistä sovitaan ja keskustellaan yhdessä lasten kanssa. Myös Eskel ja Marttila (2013, 91) ottavat kantaa siihen, että säännöt on tärkeää luoda yhdessä lasten kanssa, sillä keskus-

telun avulla lapset sekä oppivat ymmärtämään sääntöjä että noudattamaan niitä. Ilman sääntöjä ja rutiineja päiväkodin arki ei toimisi niin sujuvasti. Sen vuoksi on tärkeää, että kasvattajat pohtivat yhteisiä kasvatuseriaatteita siten, että jokaisessa lapsiryhmässä on samanlainen kasvatuslinja. Yhteisten pelisääntöjen myötä voidaan taata jokaiselle lapselle tasapuolinen ja turvallinen päiväkodin arki. Tutkimustuloksissamme nostettiin erityisesti esiin päiväkodin arkea määrittävät rutiinit. Päivittäin samat rutiinit toistuvat, joten lapsiryhmät ovat tottuneet toimimaan tietyn kaavan mukaan. Tutkimustuloksissamme korostui myös se, että lasten on helpompi hahmottaa päivän kulku, kun he tietävät rutiinit etukäteen. Myös Reippaan (2012, 29) opinnäytetyön tutkimustulosten sekä Kannisen ja Sigfridsin (2012, 175) mukaan on tärkeää, että lapsi tietää päiväkodin rutiinit ja pystyy näin ollen ennakkoimaan, mitä päivän aikana tapahtuu ja mitä kasvattajat häneltä odottavat.

Tutkimustulostemme mukaan päiväkodin arki on täynnä vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen määrä koettiin riittäväksi kotiryhmässä, mutta pienryhmien todettiin mahdollistavan entistä intensiivisemmän vuorovaikutuksen kasvattajien ja lasten välillä. Reipas (2012, 30) on myös päätenyt opinnäytetyössään samoihin tutkimustuloksiin, sillä hänen mukaansa pienryhmät lisäävät vuorovaikutuksen määrää lapsen ja kasvattajan välillä. Tutkimustulostemme mukaan kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatu ja määrä riippuvat lapsen iästä ja sosiaalisesta kehitystasosta. Esimerkiksi pienten lasten kohdalla vuorovaikutus on hyvin vähäistä eivätkä he ota niin paljon kontaktia kasvattajiin tai muihin lapsiin kuin yli 3-vuotiaat lapset. Myös Järvinen ym. (2009, 58–59) ovat sitä mieltä, että 1-2-vuotias lapsi viihtyy tavallisesti yksikseen eikä välttämättä kaipaa vuorovaikutusta kasvattajan kanssa jatkuvasti.

Kolmannen tutkimuskysymyksemme tavoitteena oli selvittää, miten pienryhmätoiminta vaikuttaa päiväkodin arkeen. Tutkimustuloksissamme korostettiin etenkin pienryhmätoiminnan hyviä puolia. Erityisesti esille nousi lapsen yksilöllinen huomiointi, intensiivinen yhteistyö vanhempien kanssa ja sen tuoma rauhallisuus päiväkodin arkeen. Myös Mikkola ja Nivalainen (2010, 9) pohtivat pienryhmätoiminnan mahdollistavan sen, että kasvattaja pystyy havainnoimaan paremmin pienen ryhmän lapsia sekä kohtaamaan heidät yksilöllisesti päivän aikana. Sekä tutkimustulostemme että Eskelin ja Marttilan (2013, 85) mukaan pienryhmätoiminta

mahdollistaa kasvattajan aidon läsnäolon lähellä lasta. Pienryhmätoiminta koettiin päiväkodeissa varsin toimivaksi pedagogiseksi menetelmäksi, mutta joitakin huonoja puolia nousi esille. Tutkimustuloksissamme korostettiin erityisesti sitä, että muiden pienryhmien lapset ja heidän vanhempansa jäävät etäisiksi oman pienryhmän lapsiin ja heidän perheisiinsä verrattuna. Huonona puolena pidettiin myös sitä, että mikäli jonkun pienryhmän kasvattaja on poissa, muiden pienryhmien koot suurentuvat ja toimintaa joudutaan muuttamaan tai koko pienryhmätoiminta jättämään siltä päivältä pois. Myös Tynjälän (2013, 37) opinnäytetyön tutkimustuloksista käy ilmi, että esimerkiksi kasvattajien sairauspoissaolot aiheuttavat muutoksia ryhmän toimintaan eikä kaikki toteudu niin kuin on aiemmin suunniteltu.

Tutkimustuloksistamme käy ilmi, että pienryhmätoiminta vaikuttaa päiväkodin arkeen monin tavoin. Erityisesti korostettiin sitä, kuinka se mahdollistaa monipuolisen toiminnan järjestämisen pienissä ryhmissä, helpottaa arjen sujumista sekä rauhoittaa päivän kulkua. Myös lapset pystyvät keskittymään paremmin toimintaan pienessä kuin suuressa ryhmässä. Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa päiväkodissa joko kiintein tai avoimin ryhmin. Tynjälän (2013, 35–36) tutkimustulosten mukaan pienryhmätoimintaa voidaan soveltaa kussakin päiväkodissa sille soveltuvimmalla tavalla. Tutkimustulostemme mukaan päiväkodit voivat valita, toteuttavatko he varsinaista pienryhmätoimintaa joka päivä vai muutamana päivänä viikossa. Pienryhmiä he voivat kuitenkin hyödyntää monessa eri tilanteessa ilman varsinaista pienryhmätoimintaa.

8 POHDINTA

Lapsi viettää suuren osan päivästä päiväkodissa. Tämän vuoksi koemme, että on tärkeää panostaa siihen, että arki toimii päiväkodeissa sujuvasti ja jokainen lapsi kokee päivän aikana onnistumisen kokemuksia ja aitoa kohtaamista sekä muiden lasten että kasvattajien kanssa. Lapselle on myös tärkeää, että hänet huomioidaan yksilöllisesti ryhmässä päivän aikana, mikä tuo hänelle turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta sekä jaksamista olla osana jotakin ryhmää.

Pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsen yksilöllisen huomioimisen päiväkodissa. Tämä pedagoginen menetelmä on joissakin päiväkodeissa vielä suhteellisen uusi käsite ja se onkin hiljalleen jalkautumassa miltei jokaiseen suomalaiseen päivähoitoyksikköön edes jossain muodossa. Joissakin päiväkodeissa pienryhmätoiminta on taas otettu käyttöön jo joitakin vuosia sitten. Kun päiväkodin kotiryhmien lapsia halutaan jakaa pienempiin ryhmiin, voidaan niissä hyödyntää pienryhmätoimintaa pedagogisella tasolla. Kuitenkaan tämä ei ole ainoa vaihtoehto, miten lapsia voidaan jakaa helposti pienempiin ryhmiin. Se voidaan tehdä myös niin sanotusti satunnaisotannalla eli lapset jaetaan satunnaisesti joihinkin ryhmiin esimerkiksi leikkihetken ajaksi. Nämä ryhmät ovat muuttuvia eivätkä välttämättä toistu samanlaisina päivästä toiseen. Pienryhmätoiminnan avulla lapset pyritään kuitenkin jakamaan ryhmiin siten, että ne pysyvät pääsääntöisesti koko toimintakauden ajan samoina.

Opinnäytetyömme prosessi on ollut pitkä ja haasteellinen. Keväällä 2013 haimme tutkimusluvan Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Luvan myötä prosessi pääsi vihdoinkin alkamaan. Päätimme jo silloin, että työstämme opinnäytetyötämme pikkuhiljaa: kesällä keskityimme teorian tiedon etsimiseen ja kirjoittamiseen. Kuitenkin alkumetreillä muutoksia prosessiin toi opinnäytetyön ohjaajan vaihtuminen ennen ensimmäistä opinnäytetyönseminaaria syksyllä 2013. Uuden opinnäytetyön ohjaajan myötä saimme erilaisia näkemyksiä ja ajatuksia siitä, mihin suuntaan lähdemme opinnäytetyössämme keskittymään. Syksyllä työstimme teoriaosuutta enemmän ja aloimme suunnitella tutkimusaineiston keräämistä. Lokakuussa kävimme haastattelemassa kahdeksaa lastentarhanopettajaa ja lastenhoitajaa kahdessa seinäjokelaisessa päiväkodissa sekä havainnoimassa päiväko-

tien lapsiryhmiä. Aikataulujen yhteensovittaminen yhteistyökumppaneiden kanssa on ollut osittain helppoa, mutta toisaalta taas hyvinkin haasteellista muun kouluajan ja –tehtävien puitteissa. Aineistonkeruun jälkeen työstimme joulutammikuun aikana tutkimustuloksia ja kirjoitimme johtopäätökset. Helmikuussa viimeistelimme johdannon, pohdinnan ja tiivistelmät sekä suomeksi että englanniksi.

Alusta alkaen olimme samaa mieltä siitä, että haluamme tehdä opinnäytetyön parityöskentelynä. Ajatuksia herätti kuitenkin se, että pystymmekö sovittamaan aikataulumme siten, että yhteistä aikaa opinnäytetyön tekemiselle löytyy. Onneksenne olemme suhteellisen helposti löytäneet yhteistä aikaa opinnäytetyön tekemiseen. Olemme olleet hyvin sitoutuneita työskentelyyn ja halunneet pysyä aikataulussa. Alun perin ajatuksena oli, että esitämme valmiin opinnäytetyömme huhtikuussa 2014. Ahkeran työn tuloksena olemme saaneet työmme tehtyä odotettua nopeammin, jonka vuoksi esitimme valmiin opinnäytetyömme jo helmikuussa 2014.

Parityöskentely on ollut antoisaa, sillä olemme pystyneet jakamaan ajatuksiamme toisillemme ja olemme saaneet toisistamme tukea opinnäytetyön prosessin eri vaiheissa. Parityöskentely on tuonut lisäulottuvuuksia siihen, että pystymme myös jatkossa paremmin työskentelemään esimerkiksi työelämässä erilaisissa ryhmissä tai työparina jonkun muun kanssa. Koko opinnäytetyön prosessi on opettanut meille organisointikykyä ja joustavuutta sekä erilaisissa työryhmissä työskentelyä. Olemme myös sisäistäneet tutkivan työotteen ja oppineet miten tutkimus toteutetaan alusta loppuun. Koemme, että opinnäytetyön prosessi on auttanut laajentamaan meidän sosionomin (AMK) ammatillisuuttamme, sillä olemme saaneet paljon uutta, monipuolista tietoa meille tärkeästä osa-alueesta eli varhaiskasvatuksesta. Opinnäytetyötä on ollut mielenkiintoista tehdä, sillä aihe koskettaa meidän omaa ajatusmaailmaa ja sitä, kuinka tärkeänä pidämme päiväkodin arkea lapsen kehityksen kannalta.

Saimme opinnäytetyötä tehdessämme henkilökohtaisesti uutta tietoa siitä, että päiväkodeissa voidaan toteuttaa sekä kiinteää että avointa pienryhmätoimintaa. Olemme aiemmin tutustuneet ainoastaan kiinteisiin pienryhmiin, minkä vuoksi avoin pienryhmätoiminta kuulosti aluksi vieraalta toimintatavalta. Mielestämme pienryhmien käyttö päiväkodeissa on hyvä tapa tehdä työtä ja ne mahdollistavat

lasten yksilöllisen huomioimisen. Koemme, että päiväkodit voisivat rohkeasti kokeilla esimerkiksi yli 3-vuotiaiden lasten kanssa kiinteiden pienryhmien sijaan myös avoimia pienryhmiä. Avointen pienryhmien avulla pystytään korostamaan yhteisöllisyyttä, annetaan lapsille mahdollisuus tutustua eri-ikäisiin lapsiin yli ryhmärajojen sekä olemaan mahdollisimman erilaisissa ryhmissä.

Toivomme, että päiväkodit voisivat hyödyntää opinnäytetyötämme ikään kuin arjen työkalupakkina. Mielestämme päiväkodin kasvattajien olisi hyvä joskus pysähtyä työnsä äärellä miettimään sitä, minkälaisista asioista päiväkodin arki koostuu ja kuinka paljon erilaiset asiat siihen vaikuttavat. Erityisesti haluamme korostaa sitä, miten tärkeää esimerkiksi ryhmien muodostaminen on, mitkä tärkeimmät tekijät vaikuttavat sen toimivuuteen ja miten pienryhmätoiminta vaikuttaa arkeen. Vuorovaikutus on ennen kaikkea perusta kaikelle ryhmän toiminnalle. Mikäli ryhmässä ei kasvattajilla tai lapsilla ole vuorovaikutustaitoja, ei ryhmä pystyisi toimimaan.

Opinnäytetyötä tehdessämme mieleemme nousi jatkotutkimusidea liittyen kiinteisiin ja avoimiin pienryhmiin päiväkodissa. Aihetta voisi tutkia esimerkiksi kasvattajien näkökulmasta siten, että vertailtaisiin, miten kyseiset pienryhmätoiminnan muodot vaikuttavat sekä heidän työskentelyyn että lasten kehitykseen.

LÄHTEET

A 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta.

A 21.8.1992/806. Asetus lasten päivähoidosta.

A 20.11.1998/852. Perusopetusasetus.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä: Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 75–92.

Geldard, K. & Geldard, D. 2001. Working with Children in Groups: A Handbook for Counsellors, Educators and Community Workers. New York: PALGRAVE.

Helenius, A. 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY. 57-65.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.–16.p. Helsinki: Tammi.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa?: aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kanninen, K. & Sigfrids A. 2012. Tunne minut! : turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen: kuvauskohteenä päiväkotia. Helsinki: WSOY.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle!: Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Taito-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä: Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 19-43.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito: työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta.

- L 14.6.2002/504. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä.
- L 29.4.2005/272. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.
- L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.
- Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä: Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 47–71.
- Meirän vasu. 2012. Seinäjoen kaupunki. [Verkojulkaisu] [Viitattu 7.11.2013] Saatavana:
http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/6GPV1yxTB/Seinajoen_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Tiimille hyvä päivä tänään: työkirja varhaiskasvatuksen vuosisuunnitteluun ja arviointiin. Vantaa: Pedatieto.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä: Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 141-159.
- Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.
- Salminen, E. & Tynnenen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa: Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Saarijärvi: Pedatieto Oy.
- Reipas, S. 2012. Läsna lapsen arjessa: Pienryhmätoiminta ja sen kehittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemana. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- pedagogiikan vaihtoehtoiset ammattiopinnot. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavana:
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/46452/Reipas_Saija.pdf?sequence=1
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu: tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Stake, R.E. 2010. Qualitative Research: Studying how things work. New York: A Division of Guilford Publications, Inc.

- Lasten päivähoito 2011. Tilastoraportti. 30/2012, 20.12.2012. [Verkkajulkaisu] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [Viitattu 29.9.2013] Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102985/Tr30_12.pdf?sequence=4
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, S. 2013. Pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa: Pienryhmätoiminnan käytännöt varhaiskasvattajien näkökulmasta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavana: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/56303/Tynjala_Suvi.pdf?sequence=2
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56. [Verkkajulkaisu] [Viitattu 4.10.2013] Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. 1989. [Verkkajulkaisu] [Viitattu 21.1.2014] Saatavana: http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf

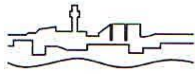
LIITTEET

LIITE 1. Tutkimuslupa

LIITE 2. Teemahaastattelurunko

LIITE 3. Havainnointipohja

LIITE 1. Tutkimuslupa

SEINÄJOKI
PÄÄTÖS / varhaiskasvatusjohtaja

Päivämäärä 13.5.2013 **Pykälä** 34/2013
0/0

Asia	Tutkimuslupa / Sahimäki Sonja ja Soranummi Saija	
	<p>Sonja Sahimäki ja Saija Soranummi opiskelevat Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali-alan yksikössä ja anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Aiheekseen opiskelijat ovat valinneet päiväkotien lapsiryhmät ja niiden toimivuuden käytännössä.</p> <p>Tarkoituksena olisi tutkia minkälaisia pysyviä ryhmiä ja päiväkodeissa on, millä perusteella ja mihin tarkoitukseen ryhmät on muodostettu, ryhmien tavoitteet, minkälaiset tehtävät kasvattajilla on ja heidän välinen työnjako. Tutkimus toteutettaisiin haastattelemalla syksyn 2013 aikana noin kymmentä päiväkodinopettajaa ja lastenhoitajaa, lisäksi lapsiryhmiä havainnoitaisiin.</p> <p>Tutkimuksen valmistusmisaika kevät 2014.</p>	
Päätös	<p>Myönnän tutkimusluvan edellyttäen, että tutkijat noudattavat vaitiolovelvollisuutta tutkimuksessa saamiensa tietojen suhteen ja että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan sen valmistuttua sivistyskeskukselle. Tutkimusluvan ehtona on myös, ettei tutkimukseen osallistuvia voida indentifioida.</p> <p>Tutkimus tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla.</p>	
Allekirjoitus	Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi	
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>	
Julkisesti nähtävänä	Sivistyskeskus 14.5.2013	
Tiedoksianto	Kenelle Sonja Sahimäki, Saija Soranummi, aluejohtajat Eija Ikola ja Tuija Tiitu, toimistos sihteeri Maija Harjunpää	Päivämäärä 13.5.2013
	Miten ☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan ☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä ☐ Lähetetty sisäisessä postissa ☐ Luovutettu <div style="text-align: center;">Vastaanottajan allekirjoitus</div> ☒ Lähetetty sähköpostissa	
	Tarja Siik, toimistos sihteeri	

LIITE 2. Teemahaastattelurunko

Taustatiedot

Ikä

Ammattinimike

Työkokemus kyseisessä päiväkodissa

Lapsiryhmä

”Ajattele yhtä tavallista työpäivääsi. Kerro vapaamuotoisesti, mitä päivän aikana tapahtui ja millaisissa ryhmissä lapset toimivat ja miksi.”

Millaisia pysyviä ryhmiä päiväkodissanne on? Miten ja millä perusteella ne on jaettu?

Kuka ryhmät muodostaa?

Mihin tarkoitukseen lapsiryhmiä muodostetaan?

Minkälaisia tavoitteita lapsiryhmillänne on?

Milloin ryhmien rajat muuttuvat?

Millaisia satunnaisia ryhmiä päiväkodissanne on?

Miten ryhmästä toiseen voi siirtyä?

Arjen hallinta ryhmässä

Minkälaiset tehtävät kasvattajilla on? Miten työnjako tapahtuu?

Minkälaiset säännöt ja rutiinit ryhmissä on?

Ovatko kaikki säännöt ryhmässänne perusteltuja? Miksi? Onko sääntöjä tarpeeksi?

Miten vuorovaikutus toimii ryhmässä? Miten sitä tuetaan?

Millaista struktuuria (päivän rakenne, kuka tekee, mitä ja milloin) lapsiryhmässänne toteutetaan?

Millaisia ryhmänhallintataitoja kasvattaja tarvitsee?

Pienryhmätoiminta

Miten pienryhmätoiminta vaikuttaa päiväkodin arkeen?

Onko pienryhmätoiminnassa omia sääntöjä?

Miten vuorovaikutus toimii pienryhmässä?

Mitkä ovat mielestäsi pienryhmätoiminnan hyvät ja huonot puolet?

LIITE 3. Havainnointipohja

	Päiväkoti 1	Päiväkoti 2
Lapsiryhmä (millainen, miten muodostettu ym. lasten ja aikuisten lukumäärä)		
Satunnaiset ryhmät (miten muodostettiin, millä perusteella, mitä niissä tehtiin)		
Kasvattajien tehtävät (miten työtehtävät jaettiin, kuka teki ja mitä teki)		
Vuorovaikutus (kasvattajien välillä, kasvattajan ja lapsen välillä sekä lasten välillä)		
Pienryhmätoiminta (miten ryhmät toimivat, mitä ne tekivät, kuinka kauan, miten se toimi, miten vuorovaikutus näkyi, tunnelma)		
Säännöt, rutiinit (näkyivätkö säännöt, eri tilanteet – esim. kiellettiin tekemästä jotakin, miten ruokailu, siirtymätilanteet, ulkoiluun lähtö ja vessaan meno ym. sujivat)		